

VII luku

VASTAKOHTIEN YKSEYDEN JA TAISTELUN LAKI

Määrällisten muutosten laadullisiksi muuttumisen laki kuvastaa, kuten olemme nähneet, erästä kehityksen tärkeintä puolta, tuo näkyviin esineiden laadullisen muutosprosessin „mekanismi”. Mutta oppi määrällisten muutosten muuttumisesta laadullisiksi ei anna vastausta kysymykseen, mikä on kaikenlaisen kehityksen, myöskin määrällisten muutosten laadullisiksi muuttumisen lähde. Tähän kysymykseen vastaa toinen dialektiikan laki, vastakohtien ykseyden ja taistelun laki, laki ristiriidoista kehityksen lähteenä. Tämä luku omistetaan mainitun lain tarkastelulle.

Lenin nimittää oppia ristiriidoista marxilaisen dialektiikan „ytimeksi”, joka antaa avaimen kehityksen kaikkien puolien ja seikkojen ymmärtämiseen. Vastakohtien ykseyden ja taistelun lain tunteminen auttaa tunkeutumaan olioiden ja prosessien syvimpään olemukseen ja tiedostamaan niitä ristiriitaisia yhteyksiä ja suhteita, jotka ovat olemassa sekä erillisten esineiden eri puolien että myös eri esineiden välillä. Myös jo tarkastelemamme määrällisten muutosten laadullisiksi muuttumisen laki on eräs ristiriitojen kautta tapahtuvan kehityksen ilmauksista. Olemme nähneet, että määrällisten muutosten karttuminen aiheuttaa ristiriidan esineen määrällisen ja laadullisen ominaisuutteen välillä. Tämän ristiriidan ratkaiseminen vaatii vanhan laadun rajojen ylittämistä, uuden laadun muodostumista, mitä ilman kehityksen jatkuminen ei ole mahdollista. Harppaus onkin tämän ristiriidan ratkaisemista. Kuten seuraavassa luvussa osoitetaan, ei ilman vastakohtien ykseyden ja taistelun lakia voida ymmärtää myöskään „kieltämisen

kieltämisen” lain olemusta. Se on perustana esineiden sisällön ja muodon, samoin kuin olemuksen ja ilmiön, sattuman ja välttämättömyyden jne. keskinäissuhteelle.

Juuri tästä syystä vastakohtien ykseyden ja taistelun laki on niin tärkeällä, keskeisellä sijalla marxilaisessa dialektiikassa. Sen esittämä osa ja merkitys johtuvat siitä, että se tuo näkyviin kehityksen sisäiset lähteet ja virikkeet. Suhtautuminen tähän lakiin on niin muodoin koetinkivi, jonka avulla tämän tai tuon kehitysteorian tieteellisyys ja elinkykyisyys tarkistetaan. Ei ole sattuma, että niin vanhat kuin nykyaikaisetkin marxilaisuuden viholliset ovat dialektiikkaa kumoamaan pyrkiessään hyökkäilleet ja hyökkäilevät ennen kaikkea dialektista oppia vastaan ristiriidoista kehityksen lähteenä ja liikkeellepanevana voimana.

Tarkastelemme nyt marxilaisen dialektiikan perusajatuksia ristiriitojen ykseyden ja taistelun laista.

1. Esineet ja ilmiöt vastakohtien ykseytenä. Vastakohtien taistelu kehityksen lähteenä

Metafyysillisen maailmankatsomuksen luonteenomainen ja pääasiallinen piirre on objektiivisen maailman ilmiöiden ja prosessien sisäisten ristiriitojen kieltäminen. Metafyysikot myöntävät tietystikin, että eri esineiden välillä voi olla ja onkin eroa ja ristiriitoja. Mutta he kieltävät jyrkästi *sisäisten* ristiriitojen mahdollisuuden yhdessä ja samassa esineessä, ilmiössä tai prosessissa. Väittämä, että tietty esine sisältää sille ominaisten vastakkaisen puolien ja tendenssien vaikutuksesta jotain toisenlaistakin, on metafyysikkojen mielestä ajattelun epäjohdonmukaisuutta. Heidän kannaltaan katsoen voi sisäisesti ristiriitaista olla ainoastaan ajattelu, esineiden subjektiivinen käsittäminen, mutta ajattelu on silloin väärää, epäjohdonmukaista.

Muinaiskreikkalainen filosofi Aristoteles perusteli muodollisloogisen ristiriidan lain, jonka mukaan on mahdotonta esittää ristiriitaisia arvostelmia samassa suhteessa ja samaan aikaan otetusta esineestä. Tuo väittämä on eittämättä oikea. Voimme täydellä syyllä sanoa sekapääksi ihmistä, joka väittää, että tietty joki on olemassa eikä ole.

Mutta sama Aristoteles, joka ilmaisi oikein tämän johdonmukaisen, ristiriidattoman ajattelun periaatteen, teki virheellisen johtopäätöksen, että objektiivisesti olevissa olioissa eivät sisäiset ristiriidat ole mahdollisia. Kun, selitti hän, „on mahdotonta puhua totta myöntämällä ja kieltämällä jotakin samalla kertaa, niin mahdotonta on myös vastakkaisuuksien esiintyminen <jossakin>”¹.

Tuohon ei tietystikään voida yhtyä. Siitä, että tietyn esineen olemassaolon samanaikainen myöntäminen ja kieltäminen on ajattelun epäjohdonmukaisuutta, ei lainkaan seuraa, ettei reaalisesti olemassaolevalla esineellä voi olla sisäisesti ristiriitaisia ominaisuuksia. Tämän sisäisen ristiriidan heijastumista meidän arvostelmassamme olisi väärin pitää ajattelun epäjohdonmukaisuutena. Päinvastoin, mitä syvemmin inhimillinen ajattelu kuvastaa ilmiöiden ja prosessien sisäisiä ristiriitoja, sitä paremmin ja täydellisemmin se ne tiedostaa. Siksi ei ole ihmeteltävää, että jo filosofisen ajattelun ensimmäisistä askeleista lähtien on esitetty ajatus luonnon ilmiöiden sisäisestä ristiriitaisuudesta. Vanhalla ajalla tätä ajatusta kehittäi kreikkalainen filosofi Herakleitos. Hän opetti, että kaikki on olemassa ja samanaikaisesti ei ole olemassa, sillä kaikki *virtaa*, on alituisesti muuttumassa, alituisesti syntymässä ja häviämässä.² Herakleitos vertasi maailman ikuista muutosten prosessia virtaan, jokeen: „Yhteen ja samaan jokeen ei voida mennä kahta kertaa.”³ Meidän päiviimme säilyneessä fragmentissa „Luonnosta” Herakleitos on lausunut syvällisen ajatuksen liikunnan, kehityksen lähteestä: „Kaikki tapahtuu taistelun kautta.”⁴

Aristoteleen teoksissa on monia nerokkaita esimerkkejä dialektiikasta, on eräitä aavistuksia esineiden sisäisestä ristiriitaisuudesta. Tämä ajatus kuvastui myös vanhan Kiinan, Intian ja muidenkin maiden filosofiassa.

17. ja 18. vuosisadalla, mekaanisen ja metafyyssillisen maailmankatsomuksen valtakaudella, tuli vallitsevaksi käsitys, että luonnon esineet ja ilmiöt ovat ehdottomasti täysin identtisiä, yhtä pitäviä itsensä kanssa ja vapaita sisäisistä ristiriidoista.

¹ *Métaphysique d'Aristote*, t. II, Paris 1879, p. 72.

² Ks. *F. Engels*, *Anti-Dühring*, s. 27.

³ „*Материалисты древней Греции*”, стр. 49.

⁴ Sama.

Tämä puutteellisuus johtui silloin luonnontieteen tilasta. Sitten sai teoria, joka tietenvastaisesti kieltää esineiden sisäiset ristiriidat, laajan levinneisyyden porvarillisessa filosofiassa, koska se tuki porvariston asemaa ja luokkaetuja. Kapitalismin ideologeille oli edullista esittää asia niin, että porvarillinen yhteiskunta on muka vapaa sisäisistä ristiriidoista ja edustaa luokkasopusoinnun ja -rauhan ihannetta.

Erikoinen paikka kapitalismin syntykauden porvarillisten filosofien joukossa kuuluu Hegelille. Hegelin dialektiikassa on annettu suuri sija ristiriidoille, vastakohtien taistelulle kehityksen lähteenä. Vaikka tämä oppi oli kehitetty idealistisessa muodossa ja epäjohdonmukaisesti, antoi se kuitenkin iskun metafyyilliselle maailmankatsomukselle, joka kielsi ristiriitojen, vastakohtien taistelun reaalisuuden.

Nykyajan porvarilliset filosofit yrittävät kaikin voimin kumota dialektiikan opin ristiriidoista. Luonteenomainen piirre heidän hyökkäilyssään dialektiikkaa vastaan on olivoissa itsessään olevien ristiriitojen kieltäminen ja niiden siirtäminen tajunnan, ajattelun alueelle. Sellainen teoria on esimerkiksi *uushegeliläisyys*, joka on imperialismin aikakauden porvarillisen filosofian taantumuksellisia virtauksia. Uushegeliläiset arvostelevat Hegeliä siitä, että tämä myönsi olemisen ristiriitaisuuden, ja sanovat olioiden ristiriitoja „harhakuvitelmiiksi”. Heidän mielestään voi ristiriitoja olla vain ajattelussa. Eräs pragmatismien nykyaikaisista edustajista, taantumuksellinen amerikkalainen filosofi Sidney Hook sanoo marxilaista dialektista metodologiaa vastaan tähdätyssä kirjoituksessa: „Se on varsin kummallista 'ristiriita'-sanan käyttöä, sillä logiikan teoria on jo Aristoteleen ajoista lähtien ollut sitä mieltä, että ristiriitaisia voivat olla arvostelmat, väittämät ja todistelut, mutta eivät suinkaan oliot ja ilmiöt.”¹ Porvarillinen filosofi pelkää ilmiöissä ja olivoissa itsessään olevien sisäisten ristiriitojen myöntämistä, sillä juuri kapitalistisen yhteiskunnan sisäisten ristiriitojen kehityksen dialektiikka synnyttää luokkataistelua ja yhteiskunnallisia vallankumouksia.

Eräiden porvarillisten filosofien on nykyäänkin pakko myöntää ristiriitojen reaalisuus, mutta he yrittävät todistaa, että esi-

¹ *Sidney Hook, Dialectical Materialism and Scientific Method, p. 7.*

merkiksi kapitalistisen yhteiskunnan elämässä esiintyvät vasta-kohtaisuudet ja antagonismit ovat ikuisia ja ratkaisemattomia ja että luokkien välisten keskinäissuhteiden olemus onkin muka yhteiskunnallisten ristiriitojen voittamattomuudessa.

Toiset, jotka näkevät ristiriidat, jopa tähdentävät niiden merkitystäkin, siirtävät niiden ratkaisun uskonnon alalle. „Ristiriitoja”, selittää eräs tuollaisen katsantokannan puoltaja, „ei voida ratkaista elävässä todellisuudessa, ne voidaan ainoastaan tiedostaa omassa yhteydessään. Nähtävästi vain uskonnolliselle tunteelle on suotu niiden voittaminen jollakin korkeammalla irrationaalisella pohjalla.”¹

Tyypillisintä porvarillisille filosofeille on pyrkimys vastakohtien ja niiden välisen taistelun hämäämiseen, ristiriitojen sovit- tamista tarkoittavien ajatusten puolustaminen. Tämä on luon- teenomaista myös työväenliikkeessä esiintyville reformisteille, opportunisteille. He myöskin peittelevät porvarillisen yhteiskun- nan luokkaristiriitoja, saarnaavat luokkien sovittelun teoriaa.

Metafyysillistä maailmankäsitystä vastaan, joka kieltää ristiriidat objektiivisen maailman kehityksen lähteenä, marxilain- en dialektiikka asettaa oppinsa vastakohtien ykseydestä ja taistelusta. Lähtien tieteen objektiivisista saavutuksista ja ihmiskunnan historiallisesta kokemuksesta se väittää, että sisäi- set ristiriidat ovat ominaisia kaikille esineille ja ilmiöille ja että jokainen esine on vastakohtien ykseys, vastakkaisten puolien, ominaisuuksien ja tendenssien ykseys.

Meitä ympäröivän maailman kaikilla esineillä, ilmiöillä on myönteinen ja kielteinen puolensa, menneisyytensä ja tulevai- suutensa, on se mikä kuihtuu ja kuolee ja se mikä kasvaa ja kehittyy. Näiden vastakohtaisten tendenssien taistelu, joka tapahtuu objektiivisen maailman esineissä ja ilmiöissä itses- sään, on niiden kehityksen lähde ja liikkeellepaneva voima.

Jos aistimme esineen, ilmiön ehdottoman identtisenä, on tie- teen tehtävänä voittaa tämä tajuntamme erehdys ja tuoda näky- viin esineen sisäiset ristiriidat. Nämä ristiriidat paljastuvatkin ennemmin tai myöhemmin, kuten tieteen historia osoittaa. Vain sisäisten ristiriitojen tultua selvitettyiksi voidaan tiedostaa esi- neet, niiden olemus ja kehityslait.

¹ „Dialectica”, Zürich (Neuchâtel), vol. 2; 1948, № 1, p. 20—21.

Viime vuosikymmeninä saavutetut tieteiden menestykset tarjoavat hämmästyttäviä esimerkkejä, jotka vahvistavat dialektiikan oikeellisuutta. Mitä syvemmälle tiede tunkeutuu luonnon ilmiöiden olemukseen, sitä selvempänä esiintyy niiden sisäisesti ristiriitainen luonne. Varsin kuvaavia tässä suhteessa ovat atomi- ja ydinfysiikan saavutukset. III luvussa olemme jo puhuneet atomista vastakkaisesti varautuneiden hiukkasten ykseytenä. Atomin hiukkasten välillä, samoin myös atomin ytimen sisällä vaikuttavat veto- ja työntövoimat. Näiden vastakkaisten voimien vuorovaikutus selittää atomin ja niiden ydinten sisällä tapahtuvat prosessit. Se todistaa oikeaksi Engelsin väitteen, että „veto- ja työntövoima ovat yhtä erottamattomat toisistaan kuin myönteinen ja kielteinen...”¹ Nykyajan fysiikka on saanut täysin selville, että kenttä ja aine (esimerkiksi elektronit) ovat rakenteeltaan sellaisten vastakohtien kuin korpuskelimaisten, hiukkasmaisten ja aaltomaisten ominaisuuksien sisäistä ykseyttä. Se on dialektiikan todellinen riemuvoitto.

On tehtävä ero *sisäisten* ja *ulkoisten* ristiriitojen välillä.

Sisäisellä ristiriidalla on ymmärrettävä sellaista keskinäis-suhdetta esineen vastakkaisten puolien välillä, jossa ne edellyttävät toisiaan, ovat toistensa ehtoina, mutta samanaikaisesti kieltävät, sulkevat pois toisensa; kokonaisuuden puitteissa ei ristiriidan toinen puoli voi olla olemassa ilman toista, ja samaan aikaan ne kieltävät toisensa vastakkaisuutensa vuoksi. Tämä molemminpuolinen riippuvaisuus ja molemminpuolinen kieltäminen onkin sisäisen ristiriidan pääpiirre. Se voidaan havaita jokaisessa ristiriitaisten ilmiöiden ja käsitteiden esimerkissä: myönteisen ja kielteisen, pohjoisnavan ja etelänavan, valon ja varjon, vetovoiman ja työntövoiman, plussan ja miinuksen, hyvän ja pahan jne.— kaikkien näiden käsitteiden kesken vallitsee molemminpuolisen yhteyden ja molemminpuolisen poissulkemisen suhde. Jokainen niistä on toiselleen toista, sen kieltämistä, mutta samaan aikaan sen oma olemassaolo riippuu tuosta toisesta.

Sisäinen ristiriita on nähtävissä yksinkertaisimman liikunnan lajin, kappaleen paikanmuutoksen esimerkissä. Liikunta on ilmeistä ristiriitaa. Liikkuvasta kappaleesta on mahdotonta sanoa, että se on jollakin hetkellä vain tiettyssä pisteessä.

¹ F. Engels, *Dialektik der Natur*, S. 677.

Ei ole tietenkään virheellistä väittää, että esimerkiksi liikkuva juna on jollakin hetkellä tiettyssä kohdassa ja toisella hetkellä toisessa kohdassa. Tuo väite riittää sellaisen yksinkertaisen seikan kuin junan sijainnin käsittämiseen, mutta se ei riitä liikunnan olemuksen ilmaisemiseen. Tuo väite kuvailee liikunnan *tulosta*, mutta ei liikunnan omaa olemusta. Kun sitävastoin yrittämme ymmärtää liikunnan, kohtaamme ristiriidan: liikkuva kappale on yhdellä ja samalla hetkellä tiettyssä paikassa eikä enää olekaan siinä, ts. on kyseisessä ja toisessa paikassa.

Dialektiikan arvostelijat ovat tämän tästä yrittäneet kumota tätä liikunnan ristiriitaista luonnetta. He ovat sanoneet, että liikkuva kappale on itse asiassa jollakin hetkellä tiettyssä paikassa ja toisella hetkellä toisessa. He ovat toisin sanoen ottaneet liikunnasta vain yhden puolen (keskeytyvyyden) ja tehneet siitä absoluutin: he ovat jakaneet kappaleen avaruudessa kulkevan matkan useihin toisistaan eristettyihin osiin ja pisteisiin sekä todistelleet, että liikkuva kappale on milloin yhdessä pisteessä milloin toisessa.

Mutta todellisuudessa liikunta ei ole vain keskeytyvää, vaan myös keskeytymätöntä, sillä muutoin ei liikkuvan kappaleen siirtyminen paikasta toiseen olisi mahdollista. Avaruuden eri kohdat eivät ole vain erotetut toisistaan (keskeytyvyys), vaan ovat myös yhteydessä toisiinsa, eikä tämä yhteys ole mitään muuta kuin avaruuden keskeytymättömyyttä. Kumpikin näistä vastakohtista, keskeytyvyys ja keskeytymättömyys, edellyttää toistaan ja on olemassa vain ykseytenä toisensa kanssa. Lenin kirjoitti: „Liikunta on (ajan ja avaruuden) keskeytymättömyyden ja (ajan ja avaruuden) keskeytyvyyden ykseyttä. Liikunta on ristiriitaa, se on ristiriitojen ykseyttä.”¹

Väite, että liikkuva kappale on kullakin hetkellä vain tiettyssä avaruuden kohdassa, kuolettaa liikunnan. Liikunta muuttuu lepotilojen summaksi. Todellisuudessa sitävastoin liikunta on levon ja muutoksen ykseyttä: liikkuva kappale on eittämättä kyseisessä paikassa, mutta samalla ei olekaan siinä. Molemmat vastakohtat (lepo ja liikunta) ovat sekä sidotut toisiinsa että kieltävät toisensa. Tämän vastakohtien ykseyden ulkopuolella ei

¹ В. И. Ленин, *Философские тетради*, стр. 241.

yksinkertaisinkaan mekaaninen liikunta, kappaleiden siirtymisen paikasta toiseen avaruudessa olisi mahdollista.

Edellä sanottu koskee jokaista objektiivisen maailman esinettä, ilmiötä ja prosessia. Jokaiselle niistä ovat ominaisia sisäiset ristiriitansa, jokainen niistä on „vastakohtien ykseys”.

Sisäinen ristiriita, vastakkaisten puolien ja tendenssien ykseys esineessä edellyttää välttämättä niiden välistä *taistelua*. Vastakohtien taistelu on luonnollinen ja lainmukainen seuraus siitä, että esineeseen sisältyvät vastakohtat samalla sekä edellyttävät että kieltävät toisensa. Jos vastakkaiset puolet olisivat vain toisistaan riippuvia ja ainoastaan edellyttäisivät toisiaan, mutta eivät sulkisi toisiaan pois, silloin ei taistelu niiden välillä olisi mahdollista. Jos ne taas vain sulkisivat pois ja kieltäisivät toisensa olematta ykseydessä, olematta sidotut toisiinsa ja riippumatta toisistaan, ei niiden välillä taaskaan voisi olla taistelutilaa.

Silloinkin, kun porvarillisten filosofien ja taloustieteilijäin on pakko puhua kapitalismin ristiriidoista, he tähdentävät vain yhtä seikkaa, vastakohtien keskinäissuhteen yhtä puolta, niiden ykseyttä ja yhtäpitävyyttä ja sivuuttavat vaitiollen toisen puolen, niiden molemminpuolisen toistensa kieltämisen, niiden välisen ristiriidan. Noin menetellen esitetään vastakohtat toistensa rinnalla olevina, ne eivät sulje toisiaan pois eivätkä käy keskenään minkäänlaista taistelua. Silloin jää varjoon se voima, joka vie kehitystä eteenpäin ja joka on kaikenlaisen kehityksen lähde — vastakkaisten luokkien, luokkaetujen, -pyrkimysten jne. taistelu.

Hegelin dialektiikassa esiintyy sen nerokkaan ajatuksen ohella, että ristiriita vie eteenpäin, myös taipumusta vastakohtien sovittamiseen. Tähän taipumukseen on epäilemättä vaikuttanut Hegelin filosofian porvarillinen luonne, Hegelin haluttomuus tehdä kaikkia yhteiskunnallisia johtopäätöksiä dialektiikasta, tästä „vallankumouksen algebrasta”.

Esineen sisäisesti ristiriitaiset puolet eivät ole toisistaan piittaamattomia. Ristiriidan jokainen puoli olennoi jotakin tendenssiä, myönteistä tai kielteistä, vaikutusta tai vastavaikutusta, vallankumouksellista tai vanhoillista, elämästä eroavaa tai syntymässä olevaa jne. Ja kun nämä vastakkaiset tendenssit ovat ykseydessä, kun ne sisältyvät yhteen ja samaan esineeseen, sen

omaan olemukseen, niin ne eivät ole piittaamatta toisistaan, vaan käyvät taistelua keskenään.

Niiden välisen ristiriidan täytyy tavalla tai toisella, ennemmin tai myöhemmin tulla ratkaistuksi. Miten se ratkeaa? Marxilainen dialektiikka vastaa: vastakohtien taistelulla.

Tästä johtuu vastakohtien taistelun valtavan suuri merkitys kehityksessä. Sen esittämä osa on siinä, että juuri taistelussa ja taistelulla ratkaistaan ilmiöihin ja esineisiin sisältyvien vastakaisten tendenssien välinen „kiista”. Niin kuin kiistassa, erilaisen katsantokantojen, mielipiteiden ja ajatusten törmätessä yhteen syntyy ja kirkastuu totuus, samoin myös esineelle ominaisten vastakkaisten puolien, voimien ja tendenssien välisessä yhteentörmäyksessä ja kamppailussa kehitys raivaa itselleen tien eteenpäin: tappion kärsii se mikä haittaa kehitystä, ja viimekädessä voittaa se mikä edustaa kehitystä. Se merkitsee, että vastakohtien taistelu on kehityksen liikkeellepaneva voima.

Ellei esineissä ja ilmiöissä olisi sisäisiä ristiriitoja, ellei olisi taistelua vastakkaisten puolien ja tendenssien välillä, niin esi-
neet ja ilmiöt pysyisivät muuttumattomina; kehitys, laadullinen muutos ei olisi mahdollista, kaikki olisi pysähdystilassa. Jos esimerkiksi yhteiskunnan edistykselliset luokat eivät ryhtyisi taisteluun aikansa eläneitä luokkia vastaan, jäisivät niiden väliset ristiriidat ratkaisematta eikä yhteiskunta voisi kulkea eteenpäin, kehittyä. Opportunistiset käsitykset sopusoinnusta vastakkaitten luokkien kesken ovat sen vuoksi vieraita marxilaisuudelle. Kommunistit ovat johdonmukaisia luokkataistelun kannattajia, sillä luokkataistelu on vastakkaisiin luokkiin jakautuneen yhteiskunnan objektiivista lainmukaisuutta, eikä tämän yhteiskunnan kehitys, vanhan ja aikansa eläneen vaihtuminen uuteen ja edistykselliseen voi muuta tietä tapahtuakaan. Kuten siis huomaamme, marxilaisen dialektiikan opilla vastakohtien taistelusta on suuri vallankumouksellinen merkitys: se perustelee filosofisesti luokkataistelun lainmukaisuuden vastakkaisiin luokkiin jakautuneessa yhteiskunnassa.

Tästä syystä Lenin sanoi kehityksen olemusta luonnehties-
saan: „Kehitys on vastakohtien 'taistelua'.”¹ Tämä määritelmä

¹ В. И. Ленин, Философские тетради, стр. 327.

tavoittaa sen mikä kehityksessä on pääasia, sen lähteen, liikkeellepanevan voiman.

Vastakohtien taistelu on ristiriitojen synnyn, kehityksen ja ratkaisun mutkikas prosessi. Tällä prosessilla on omat kehitysteensä ja vaiheensa ja oma erikoisluonteensa kussakin vaiheessa. Konkreettiset ristiriidat tekevät toisin sanoen lyhyemmän tai pitemmän matkan, jolla on alku, jatko ja loppu.

Se ei tietenkään merkitse, että esine jossakin kehitysvaiheeseen voi pysyä ehdottomasti identtisenä, samana, ts. olla vapaa kaikenlaisista ristiriidoista. Ei voida ajatella, että esine on alussa puhtaasti identtinen, ja että ristiriidat ilmenevät siinä vasta myöhemmin. Todellisuudessa ovat esineille aina ominaisia piilevät tai näkyviin tulleet ristiriidat, jotka sitäpaitsi ovat moninaisia. Lenin sanoi, että esine on „vastakohtien summa”. Jos esineessä ei ole vielä tiettyä konkreettista ristiriitaa, jos se ei ole vielä ilmaantunut, niin siinä on toisia ristiriitoja. Esine ei voi koskaan olla ehdottomana, kuolleena identiteettinä. Mutta jokainen konkreettinen ristiriita ilmaantuu ja kulkee tietyn kehitystien, ja sitä on tarkasteltava dynaamisena eikä staattisena.

Ristiriita ei aina ilmene heti jyrkkänä. Ensi aikoina se on luonteeltaan tavallisesti vain *erilaisuutta*, joka on ristiriidan alkumuoto. Kehitysprosessissa erilaisuus muuttuu *vastakohtaisuudeksi*¹, ts. kehittyneemmäksi ristiriidaksi, jolloin ristiriidan molemmat puolet kieltävät toisensa jyrkästi. Marx esimerkiksi tutkii „Pääomassa” tavaran kaksinaista luonnetta. Tavara on vastakohtien, käyttöarvon ja arvon ykseys. Mutta tämä vastakaisuus ei ilmaantunut kerralla kehittyneessä muodossa. Alkukantaisessa yhteisössä ei valmistettu tavaroita vaihtoa varten, vaan tuotteita omaa kulutusta varten. Vasta silloin kun yhteisöt sattumalta vaihtoivat keskenään tuotteidensa ylijäämiä, näistä tuli tavaroita tavaralle ominaisine ristiriitoineen käyttöarvon ja arvon välillä. Marx osoittaa, että tuossa vaiheessa ei mainittu ristiriita ilmennyt selvänä, siinä ei ollut vielä kuten hän sanoo „polaarista vastakohtaisuutta”: ristiriidan kaksi puolta on vasta

¹ Käsitettä „vastakohtaisuus” käytetään kahdessa mielessä: käsitteenä, joka heijastaa ilmiöiden ja prosessien ristiriitaisuuden yleisen tosiasian, tässä mielessä puhutaan siitä, että kaikki oliot ja ilmiöt muodostavat „vastakohtien ykseyden”; mutta sitä käytetään myös luonnehtimaan jännityksen korkeinta, kehittyneintä astetta, vastakohtien taistelua, nimenomaan siinä mielessä „vastakohtaisuus” eroaa tässä „ristiriidasta”.

aloittamassa toisistaan irtaantumisen tietä, ykseys ei ole vielä jakautunut kahdeksi jyrkäksi vastakohtaksi. Mutta tavaravaihdon kehittyessä tulee siitä, mikä oli vain erilaisuutta, jyrkkä vastakohtaisuus. Vaihdon tarpeet vaativat itsenäisen arvomuodon ilmaantumista. „Taistelu” arvon ja käyttöarvon välillä päättyy tavarankaksinaistumiseen tavaraksi ja rahaksi. Rahan muodossa esiintyvä arvo irtaantuu tavaroiden käyttöarvosta ja saa itsenäisen olemassaolon. Puhuessaan tavarassa esiintyvistä ristiriidasta käyttöarvon ja arvon välillä Marx sanoo, että tämän kaksinaisen olemassaolon „täytyy kehittyä *erilaisuudeksi*, erilaisuuden — *vastakohtaisuudeksi* ja *ristiriidaksi*”¹.

Erilaisuuden ja vastakohtaisuuden käsitteet ilmaisevat samaa seikkaa, ilmiöiden sisäistä ristiriitaisuutta, mutta kumpikin ilmaisee tätä ilmiöiden ristiriitaisuutta sen eri asteissa, kehityksen ja taistelun voimistumisen eri vaiheissa: erilaisuudet käyvät edellä, alkavat vastakohtaisuudet taas ovat taistelumuotojen korkeampi kehitysvaihe.

Vastakohtien taistelun pohjalla tapahtuvan ristiriidan kasvun tuloksena on yhä suurempi ykseyden (esineen) kaksinaistuminen, ja lopulta ristiriidan kehityksessä koittaa aste, jolloin vastakohtat eivät enää voi olla ykseytenä. Silloin tulee ristiriidan ratkaisemisen hetki.

Ristiriidat ratkaistaan vain taistelussa ja taistelulla. Ristiriitoja ei soviteta, ne voitetaan. Ristiriitojen kehittymis-, laajenemis- ja karttumisprosessi on taistelua, joka lainmukaisesti valmistelee niiden välttämätöntä ratkaisuvaihetta.

Perinpohjaisten, oleellisten ristiriitojen ratkaiseminen, niiden voittaminen merkitsee vanhan tuhoutumista ja uuden syntyä. Niinpä ristiriitojen voittaminen eläimen tai kasvin vanhan perinnöllisyyden ja niiden uusien tunnusmerkkien välillä, jotka ilmaantuvat eläimen ja kasvin mukautuessa ympäristöön, johtavat vanhan perinnöllisyyden vaihtumiseen uuteen. Kapitalistisen tuotantotavan perusristiriitojen ratkaiseminen merkitsee tämän tuotantotavan tuhoutumista ja uuden, sosialistisen tuotantotavan syntyä.

Ristiriitojen ratkaisuvaihe (-hetki) on kehityksessä erittäin tärkeä. Kun vanha on elänyt aikansa ja muuttuu jarruksi,

¹ „Архив Маркса и Энгельса”, т. IV. 1935, стр. 67.

esteeksi uuden tiellä, täytyy niiden välisen ristiriidan tulla ratkaistuksi vanhan kuoleentumisen ja uuden voiton kautta. Mutkikkaissa prosesseissa ei ristiriita voi ratketa heti ilmaannuttuaan. Voiko esimerkiksi ristiriita perinnöllisyyden ja mukautumisen välillä ratketa kerralla? Ei tietenkään. Tarvitaan tiettyä ristiriitojen karttumista, joka luo edellytykset niiden ratkaisemiselle.

Ristiriitojen kehittyminen ja karttuminen, kuten edellä mainituista esimerkeistä näkyy, päättyy vanhan tuhoutumiseen, kuoleentumiseen ja uuden syntyyn. Tästä seuraa johtopäätös, että kaikenlainen vastakohtien ykseys, kuten Lenin sanoo, on suhteellista, väliaikaista, ohimenevää, kun taas vastakohtien taistelu on absoluuttista. Vastakohtien ykseys jossakin esineessä on olemassa niin kauan kuin tämän esineen puitteissa tapahtuu ristiriitojen kasvua, niiden karttumista, joka valmistele ristiriitojen ratkaisemisen, niiden voittamisen hetkeä. Ristiriitojen ratkaisu on kyseisen esineen laadullista muuttumista, vanhan katoamista ja uuden ilmaantumista. Tiettyjen vastakohtien ykseytenä ollut vanha ilmiö luovuttaa paikkansa uudelle, joka on toisten vastakohtien ykseyttä. Niinpä feodalismi vastakkaisien luokkien, feodaaliherrojen ja talonpoikien ykseytenä vaihtui kapitalismiin, joka on toisenlaisten vastakohtien, porvariston ja proletariaatin ykseyttä.

Jokainen tietty vastakohtien ykseys on siis väliaikaista, ohimenevää, niinkuin jokainen levon ja tasapainon hetki on väliaikainen, suhteellinen ja ohimenevä. Mutta vastakohtien taistelu ei voi olla tilapäinen tekijä, se on alituisesti vaikuttava, muutoin kehitys lakkaisi. Se on se luova voima, joka tuo ilmiöihin „levottomuutta” eikä anna niiden pysyä kuolleina ja liikkumattomina, antaa niille kiihokkeita muuttumiseen ja kehittymiseen, on syynä vanhojen muotojen ikuisen uudeksi vaihtumiseen.

Jos vastakohtien ykseys olisi alituinen, muuttumaton tekijä, silloin ei kehitys, esineiden laadullinen muuttuminen olisi mahdollista. Vastakohtien *ykseyden* suhteellisuus on ilmausta siitä, että esineen pysyvyys on väliaikaista ja että esineellä on alkunsa ja loppunsa. Vastakohtien *taistelun* absoluuttisuus ilmaisee sitä, että liikunta ei lakkaa hetkeksikään ja että se murtaa esineen pysyvyyden ja valmistele sen lainmukaista laadullista muu-

tosta. Näin on ymmärrettävä se tunnettu dialektinen lauselma, että *ristiriidat vievät eteenpäin*.

Nyt voimme muotoilla vastakohtien ykseyden ja taistelun lain olemuksen. *Vastakohtien ykseys ja taistelu on laki, jonka vaikutuksesta olioille, ilmiöille ja prosesseille ovat ominaisia taistelu-tilassa olevat sisäisesti ristiriitaiset puolet ja tendenssit; vastakohtien taistelu antaa kehitykselle sisäisen virikkeen ja kartuttaa ristiriitoja, jotka ratkeavat tiettyssä vaiheessa vanhan kadotessa ja uuden ilmaantuessa.*

Samoin kuin jokainen muukin dialektiikan laki, vastakohtien ykseyden ja taistelun laki ei ole vain objektiivisen maailman laki, vaan on myös tiedostamisen laki, dialektisen logiikan laki. Lenin arvosteli Plehanovia siitä, että hän ei dialektiikkaa koskevissa teoksissaan tuonut esiin vastakohtien ykseyttä, identtisyttä *tiedostuksen lakina*. (Ks. „Dialektiikasta”.) Tämän dialektiikan lain pääasiallinen merkitys on siinä, että se vaatii todellisuuden kehityksen objektiivisten ristiriitojen kuvastamista käsitteissä, kategorioissa ja tieteen laeissa. Vain tällä ehdolla ajattelu voi olla todellisuutta vastaavaa, ts. kuvastaa sitä oikein. Lenin sanoo: „Ehtona maailman kaikkien prosessien tiedostamiseen... niiden elävässä elämässä on niiden tiedostaminen vastakohtien ykseytenä.”¹ Ihmisten käsitteiden tulee olla liikkuvia ja joustavia kuten niiden kuvastamat ilmiötkin ovat. Käsitteiden, sanoo Lenin, tulee olla „ykseyksiä vastakohdissa käsitteäkseen maailman”², ts. tiedostaakseen sitä oikein.

Yksinkertaisimmassakin käsitteissä ja arvostelmissa tuodaan esiin ilmiöiden sisäisiä ristiriitoja. Kun sanomme: „Ruusu on kukka”, käytleemme vastakkaisia käsitteitä, yksityistä (ruusu) ja yleistä (kukka).

Ruusu on tässä yksityisen ja yleisen ykseys, sillä yksityisenä kukkana sillä on kaikille kukille ominaista yhteistä. Mutta tämä ei ole kuollutta identtisyttä, vaan identtisyttä (ykseyttä) eroavuudessa, sillä ruusu sisältää myös sellaisia ominaisuuksia, jotka erottavat sen muista kukista. Näin ollen arvostelmassa „ruusu on kukka” esiintyy se inhimillisille käsitteille asetettava vaatimus, josta puhuu Lenin: nämä käsitteet („ruusu” ja „kukka”) ovat ykseyksiä vastakohdissa, ja tuo arvostelma kuvastaa esineitä oikein.

Sama koskee vieläkin suuremmassa määrin mutkikkaita tieteellisiä käsitteitä ja arvostelmia, teorioita. Ottakaamme esimerkiksi kysymys atomin jaollisuudesta. Nykyaikaisten käsitysten mukaan on kysymyksen, onko atomi

¹ В. И. Ленин, Философские тетради, стр. 327.

² Sama, s. 122.

jaoitettavissa vaiko ei, vastattava: „On ja ei ole”, ts. dialektisen ajattelun sääntöjen mukaan. Atomi on jaollinen, koska se koostuu alkeellisemmista hiukkasista; se on jaoton, koska se on *kemiallisten* alkuaineiden pienin hiukkanen.

Porvarillisten taloustieteilijäin käsitysten mukaan pääomaa ovat raha ja tuotantovälineet, eikä „pääoman” käsite ilmaise minkäänlaisia kapitalistisen tuotannon ristiriitoja. Marx kumosi tuollaisen metafyyssillisen käsityksen pääomasta. Hän osoitti, että pääoma ei ensiksikään ole olio, esine, vaan tiettyjen yhteiskunnallisten suhteiden ilmaus, ja toiseksi, että pääomassa olennoituvat sisäisesti ristiriitaiset yhteiskunnalliset suhteet, kapitalistien ja työläisten väliset suhteet. Marxilainen pääoman käsite on niin muodoin dialektinen, sillä se kuvastaa oikein elämän ristiriitoja.

Meidän käsitteidemme tulee heijastaa, paitsi esineiden ja ilmiöiden objektiivisia ristiriitoja, myös näiden ristiriitojen kehityksen dynamiikkaa, ilmiöiden muuttumista vastakohtikseen ja vastakohtien muuttumista toisikseen. Esimerkiksi tutkiessaan kapitalistisen tuotantotavan kehitystä Marx osoitti, miten tämä kehitys itse, porvarillisen yhteiskunnan omien lakien mukaan, luo edellytykset sen kieltämiselle, muuttumiselle vastakohtakseen — sosialistiseksi yhteiskunnaksi.

Dialektiikka opettaa, että vastakohtien (myönteisen ja kielteisen, hyvän ja pahan jne.) välillä ei ole läpipääsemätöntä seinää ja ne voivat muuttua toisikseen. Totuudellisuus on ihmisen myönteinen ominaisuus, mutta jos ihminen paljastaa „totuuden” nimessä sotasalaisuuden kansansa viholliselle, niin sellainen „totuudellisuus” muuttuu vastakohtakseen, kielteiseksi, vahingolliseksi ominaisuudeksi.

Ja koska äärimmäistenkään vastakohtien välillä ei ole ehdotonta rajaa ja ne voivat muuttua toisikseen, tulee käsitteidemme-kin olla joustavia ja seurata reaalisen todellisuuden kaikkia siirtymiä ja muutoksia. Tämä on eräs marxilaisen dialektisen logiikan tärkeimmistä vaatimuksista, eräs oleellisista seurauksista, jotka johtuvat vastakohtien ykseyden ja taistelun lain soveltamisesta ajatteluun.

Mutta kysymys ei ole vain siitä, että vastakohtien ykseyden ja taistelun laki vaatii olioiden kehityksen ristiriitojen objektiivisen dialektiikan uusintamista ajattelussa. Itse tiedostusprosessi, tietämättömyydestä tietoon, vähemmän syvällisestä tiedosta objektiivisen maailman lakien tuntemiseen johtavan ajattelun liikunnan logiikka on erittäin ristiriitaista, ja vain

ymmärtämällä sen prosessin ristiriitaisuus, jossa todellisuus heijastuu ihmisten käsitteissä, voidaan nähdä oikein tiedostamisen tie. Tiedostusprosessi muodostuu sellaisista vastakkaisesti suuntautuvista todellisuuden heijastamisen tavoista ja menetelmistä kuin tunneperäisestä ja järkipäisestä, konkreettisesta ja abstraktisesta, erittelystä ja yleistyksestä, induktiosta ja deduktiosta, suhteellisesta ja absoluuttisesta totuudesta jne. Ei mikään näiden vastakohtaisuuksien puolista ole ajateltavissa ilman toista, ne ovat keskinäisessä yhteydessä toisiinsa ja muuttuvat toisikseen. Vastakohtien ykseyden ja taistelun lain vaikutus saa täten selvän ilmauksensa tiedostuksen piirissä (tästä puhutaan yksityiskohtaisemmin IX luvussa).

2. Sisäiset ja ulkoiset ristiriidat

Siitä mitä edellä on sanottu kehityksestä, joka tapahtuu esineissä sisäisten ristiriitojen ilmaantumisen ja voittamisen kautta, käy mahdolliseksi tehdä tärkeä johtopäätös liikunnan, kehityksen luonteesta. Liikunta, kehitys on materian *itseliikunta*, *itsekehitystä*. Kysymys ei ole siitä, että esimerkiksi yhteiskuntaelämässä kehitys tapahtuisi itsestään, ilman ihmisten puuttumista, ilman heidän aktiivista toimintaansa tai että luonto voitaisiin muuttaa ihmisten etujen mukaisesti heidän vaikuttamatta siihen. „Itseliikunnan” käsite merkitsee, että esineisiin ja ilmiöihin itseensä sisältyvät niiden kehityksen virikkeet ja lähteet. „Itsekehityksen” käsite suuntautuu mekanistista kehityskäsitystä vastaan, joka ulottaa yhden ulkonaista sysäystä liikunnan syynä edellyttävän liikuntamuodon (mekaanisen) lait kaikenlaiseen liikuntaan ja kehitykseen. Ulottaessaan mekanistisen käsityksen kaikkeen materiaan metafysiikat kuvailevat materian joksikin jäykäksi, inerttiseksi, ollen siinä virheellisessä luulossa, että jokin yliluonnollinen voima (henki, jumala) panee sen liikkeelle.

Itseliikunnan dialektinen käsite sitävastoin kuvastaa sitä objektiivista tosiasiaa, että kehityksen kiihokkeet, syyt ja lähteet sisältyvät materiaan, luontoon ja yhteiskuntaelämään itseensä. Luonto itse kehittyy omien lakiensa mukaan alemmista muodoista korkeampiin. Eloton luonto on „itseliikuntansa” tietä

synnyttänyt toisenlaisensa, vastakohtansa, elollisen luonnon. Samoin tapahtuu yhteiskunnassakin. Eivät ulkoiset voimat, vaan yhteiskuntamuotojen kehityksen omat lait synnyttävät kyseessä-olevan yhteiskunnan sisällä voimat, jotka johtavat sen tuhoon, vastakohtaksi muuttumiseen. Tämän itseliikunnan ja muuttumisen syynä, sen lähteenä ovat sisäiset ristiriidat, niiden kehitys, niiden ratkaiseminen ja poistaminen vastakohtien taistelun pohjalla; Marx sanoo: „...ainoa historiallinen keino historiallisen tuotantomuodon lopettamiseksi ja uudistamiseksi on sen ristiriitaisuuksien kehittäminen”¹.

Dialektiikka vaatii siis liikunnan, kehityksen käsittämistä itseliikuntana, itsekehityksenä, joka tapahtuu sisäisten ristiriitojen taistelun ja kehityksen vaikutuksesta. Mutta dialektiikka ei suinkaan jätä huomaamatta *ulkoisten ristiriitojen* tärkeää osuutta kehitysprosessissa. Jokainen esine on yhteydessä moneen toisiin esineihin ja on niiden kanssa vuorovaikutuksessa. Tämän vuoksi on välttämätöntä ottaa lukuun ulkonaisetkin ristiriidat ja niiden osuus kehityksessä. Voidaanko olla välittämättä kasvien ja eläinten suhteista niiden olemassaolon ulkoisiin olosuhteisiin? Ilman näiden keskinäissuhteiden huomioon ottamista on mahdotonta ymmärtää elimistöjen kehitystä. Biologiassa esiintyy niin sanottu autogeneettinen teoria, joka johtaa eläinten ja kasvien kehityksen yksinomaan sisäisistä syistä ottamatta huomioon ulkoisten olemassaolon ehtojen osuutta niiden muodostumisessa, elimistön ja ympäristön välisen aineenvaihdunnan merkitystä. Tuo teoria vie epätieteellisiin, idealistisiin johtopäätöksiin. Mitšurin oppi biologiassa on antanut musertavan iskun tuolle teorialle tuomalla esiin aineenvaihdunnan suuren merkityksen orgaanisen maailman kehittymiselle ja muuttumiselle.

Edelleen. Ihmisyhteiskunta kehittyi omien sisäisten lakiansa mukaan, sisäisten ristiriitojen kehkeytymisen ja ratkaisemisen tietä. Mutta olisi järjetöntä olla huomaamatta yhteiskunnan ja luonnon välillä vallitsevan ulkoisen ristiriidan osuutta. Luonnon ulkopuolella ei yhteiskuntaa ole eikä voisi olla päivääkään. Toimeen tullakseen täytyy ihmisten tehdä työtä, ja työllä ihminen vaikuttaa luontoon tuottaakseen välttämättömiä toimeentulon

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, s. 455.

välineitä. Tuotantovoimien kehitystasosta riippuu yhteiskunnan ja luonnon keskinäissuhteiden luonne, se aste, jonka luonnon alkuvoimien alistaminen ihmisen valtaan on saavuttanut. Yhteiskunta kamppailee luonnon kanssa, ja tämäkin kamppailu on „vastakohtien taistelun” muoto. Yhteiskunnan ja luonnon välisen ristiriitojen ratkaisemisprosessi, joka itse asiassa on loputon, muodostaa yhteiskunnan kehityksen tärkeän lähteen.

Sisäisten ja ulkoisten ristiriitojen välillä on kuitenkin objektiivinen ero, jota ei saa jättää huomiotta. Sisäinen ristiriita on ristiriitaa esineen omassa olemuksessa, joten esine ei voi olla olemassa ilman molempia vastakohtia. Ulkoinen ristiriita on ristiriitaa eri esineiden, eri olemusten välillä. Niinpä kasvi ja sille lämpöä antava aurinko ovat eri olemuksia, kummallakin on omat sisäiset ristiriitansa. Myös yhteiskunta ja luonto ovat eri olemusten välistä ristiriitaa. Ulkoiset vastakohtat samoin kuin sisäisetkin ovat keskenään yhteydessä, mutta niiden välillä ei ole sitä kiinteää riippuvaisuussuhdetta, joka sisäisessä ristiriidassa on. Tämän ristiriidan toinen puoli, luonto, voi olla olemassa ilman yhteiskuntaakin, aurinko ilman kasvia jne.

Eron tekeminen sisäisten ja ulkoisten ristiriitojen välillä on erittäin tärkeätä, sillä niiden osuus kehityksessä on erilainen. Tämä ero ei ole tietenkään ehdoton, se on suhteellinen: se mikä jossakin yhteydessä on ulkoista ristiriitaa, saattaa toisessa yhteydessä olla sisäistä. Esimerkiksi ristiriita kahden kasvilajin välillä esiintyy ulkoisena ristiriitana niihin kumpaankin nähden. Mutta samalla kertaa se on eräs kasvimaailman sisäisistä ristiriidoista kokonaisuutta ajatellen. Ulkoinen ristiriita on usein sisäisten ristiriitojen olemassaolon ilmaus ja muoto. Niinpä Marx nimittää ristiriitaa tavarahan ja rahan välillä „ulkoiseksi vastakohtaisuudeksi”, „jossa tavarat ilmaisevat sisäisen, käyttöarvon ja arvon välisen vastakohtaisuutensa”¹.

Sisäisten ja ulkoisten ristiriitojen välillä on yhteys, ja esineiden kehityksen syitä tarkasteltaessa on otettava huomioon sekä sisäiset että ulkoiset ristiriidat. Sisäiset ristiriidat eivät ole olemassa eivätkä vaikuta olematta yhteydessä ulkoisiin ristiriitoihin, eikä ulkoisten ristiriitojen vaikutusta esineen kehitykseen voida ymmärtää ottamatta lukuun sen sisäisiä ristiriitoja.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, s. 126.

Jättämättä suinkaan huomiotta ulkoisten ristiriitojen merkitystä materialistinen dialektiikka väittää kuitenkin, että sisäiset ristiriidat esittävät pääosaa, ensiarvoista osaa kehityksessä, ulkoiset ristiriidat sitävastoin eivät esitä pääosaa, vaan toisarvoista. Sisäiset ja ulkoiset ristiriidat kuuluvat kehitysprosessissa yhteen, ovat toistensa yhteydessä, mutta olisi karkea virhe, jos edelliset, johtavat ristiriidat yritettäisiin korvata jälkimmäisillä.

Tästä syystä dialektiikka taistelee porvarillisessa ja reformistisessa filosofiassa laajalle levinnyttä *tasapainoteoriaa* vastaan. Tämän teorian ydinajatus on kehityksen sisäisten ristiriitojen kieltäminen ja ratkaisevan merkityksen antaminen ulkoisille ristiriidoille ja vastakohtien tasapainottomuudelle. Tasapainoteoria kohottaa yleisen kehityslain arvoon liikunnan yksinkertaisimman, mekaanisen muodon — ulkoisten voimien yhtentörmäyksen, vuorovaikutuksen. Tuo teoria pitää materian pääasiallisena olotilana tasapainoa, lepoa eikä liikuntaa. Esimerkiksi kahden kappaleen välillä vallitsee tasapainotila. Jos jommankumman voima ylittää toisen voiman, alkaa niiden välillä taistelu, joka rikkoo tasapainon. Ulkoisten vastakohtien taistelu johtaa sitten uuteen tasapainoon. Eräs tasapainoteorian kiihkeimpiä puoltajia A. Bogdanov muotoili tämän teorian ydinajatuksen näin: „Tasapainosta sen rikkoneen kahden voiman kappailun kautta uuteen tasapainoon.”¹ Kuten näemme, tasapainoteoria jättää kokonaan huomiotta esineiden sisäiset ristiriidat.

Olisi tietenkin järjetöntä kieltää sellaista seikkaa kuin tasapainoa. Tasapainoa on tavalla tai toisella kaikenlaisessa liikunnassa, myös yhteiskunnassa. Mutta tasapaino on vain eräs liikunnan momentti, tasapaino on suhteellinen, väliaikainen. Liikunta sen sijaan on absoluuttinen. „...Erillinen liikunta”, sanoo Engels, „pyrkii tasapainoon, mutta liikunta kokonaisuudessaan tekee erillisestä tasapainosta jälleen lopun.”²

Soveltaessaan tasapainoteoriaa yhteiskunnan elämään sen puoltajat ovat sitä mieltä, että yhteiskunnallisen kehityksen päälähteenä eivät ole yhteiskunnan sisäiset ristiriidat, vaan ristiriita yhteiskunnan ja luonnon välillä. Sellainen käsitys on teoreettisesti täysin kestävä ja poliittisesti se vie taantumuk-

¹ A. Богданов, *Философия живого опыта*, Москва, 1920, стр. 197.

² F. Engels, *Dialektik der Natur*, S. 614.

sellisiin johtopäätöksiin. Eittämätöntä on, että ilman yhteiskunnan ja luonnon välisten ristiriitojen ratkaisemisprosessia ei yhteiskunnallinen kehitys ole mahdollista. Mutta koko kysymys onkin siinä, että ulkoisten ja sisäisten ristiriitojen vaikutus ja osuus taittavat ja välittyvät yhteiskunnan sisäisten ristiriitojen kautta. Mitä edistyksellisempi yhteiskuntajärjestys on, sitä menestyksellisemmin ratkaistaan ristiriidat yhteiskunnan ja luonnon välillä. Niinpä nykyajan kapitalismi vaikuttaa kahlitsevasti yhteiskunnan tuotantovoimien kehitykseen ja siis myöskin luonnon alistamiseen ihmiskunnan palvelukseen. Tasapainoteoria on voimaton selittämään sitä, sillä siinä ei ole kysymys luonnon ja yhteiskunnan välisen tasapainon „rikkoutumisesta”, vaan yksinomaan porvarillisen yhteiskunnan sisäisistä ristiriidoista. Vasta kapitalismin *sisäisten* ristiriitojen ratkaiseminen avaa uusia, ennen näkemättömiä mahdollisuuksia yhteiskunnan tuotantovoimien kehitykselle, mitä sosialistisen yhteiskunnan kokemus osoittaa. Toisin sanoen ulkoisten ristiriitojen ratkaiseminen riippuu yhteiskunnan sisäisten pääristiriitojen ratkaisemisesta.

Tasapainoteoriaa käytetään myös vihollisuussuhteessa olevien luokkien sovintoajatuksen puolusteluun. Kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitsevan kärkevän luokkataistelun kaudella on vaikeata kieltää tämän yhteiskunnan sisäisiä ristiriitoja. Porvarilliset ja reformistiset filosofit käyttävät hyväkseen tasapainoteoriaa ja väittävät, että eri luokat eivät ole taistelutilassa, vaan tasapainotilassa, että kukin luokka muka täyttää omaa tehtävänsä ja että tähän tasapainoon kajoaminen on vaarallista yhteiskunnan elämälle.

Kieltäessään luokkaristiriitojen ratkaisevan osuuden antagonistisen yhteiskunnan kehityksessä tasapainoteoria palvelee taantumusvoimien etuja. Se kääntää kapitalististen maiden työtaitekevien huomiota pois vallankumouksellisesta luokkataistelusta, vaikeuttaa heidän taisteluaan uuden, edistyksellisen, sosialistisen järjestelmän puolesta.

Materialistisen dialektiikan ajatusta sisäisten ristiriitojen pääasiallisesta, johtavasta osuudesta ei ole ymmärrettävä dogmaattisesti. On olosuhteita, jolloin ulkoiset ristiriidat työntyvät etualalle ja niiden ratkaiseminen saa ensiarvoisen merkityksen. Esimerkiksi jonkin maan kansallisessa vapaussodassa ulkoista vihollista vastaan voivat yhtyä, ja kuten historian kokemus

osoittaa, usein yhtyvätkin mitä erilaisimmat yhteiskunnalliset voimat. Ristiriidat vastakkaisten luokkien väliltä eivät katoa kansallista vapaussotaa käyvässä maassa, mutta ne siirtyvät joksikin aikaa taka-alalle eivätkä esitä pääosaa. Tärkein merkitys maan jatkuvalla kehitykselle on tuolla kaudella ulkoisten ristiriitojen ratkaisemisella. Vaikka siis sisäiset ristiriidat yleisesti ottaen ovat ratkaisevia, olisi vääriin tämän perusteella jättää huomiotta ulkoisten ristiriitojen pääasiallisiksi muuttumisen mahdollisuus näissä tai noissa konkreettisissa olosuhteissa.

Jos otetaan koko nykyajan historiallinen prosessi kokonaisuudessaan, niin ristiriita sosialismin järjestelmän ja kapitalismin järjestelmän välillä on maailmanhistoriallisen yhteiskuntakehityksen sisäistä antagonistista ristiriitaa. Kapitalismin yhtenäinen järjestelmä on mennyt hajalle, jakautunut kahdeksi vastakohtaksi. On ilmaantunut kapitalismin antipodi, sosialismi, joka on nyt muodostunut aikansa eläneen järjestelmän tilalle tullee maailmanjärjestelmäksi. Mutta valtioidenväliset suhteet ja ristiriidat sosialististen ja kapitalististen maiden välillä ovat ulkoisia antagonistisia ristiriitoja ja myös niillä on erittäin tärkeä merkitys koko maailmanhistorian kululle. Kahden vastakkaisen järjestelmän, sosialismin ja kapitalismin rauhanomainen rinnakkainolo ja taloudellinen kilvoittelu on myös ristiriitojen ratkaisemisen omalaatuinen muoto.

Historian kokemus osoittaa, että uusi ja edistyksellinen voittaa aina loppujen lopuksi vanhan. Sitä porvaristo pelkää. Se näkee, että maailmanlaajuisessa kilvoittelussa ovat kaikki etuisuudet sosialismin puolella. Pidentäkseen ikäänsä, kapitalismin ikää, imperialismin hyökkäyshaluisimmat voimat perustavat toivonsa väkivaltaan, sotaan.

Kahden maailmanjärjestelmän välisen ulkoisen ristiriidan ratkaiseminen riippuu ennen kaikkea sosialismin maiden ja kapitalismin maiden sisäisestä kehityksestä. Mitä menestyksellisemmin sosialismin rakennustyö kussakin sosialistisessa maassa tapahtuu, sitä nopeammin sosialismi voittaa kilpailun, jota se käy kapitalismin maailman kanssa. Kapitalististen maiden siirtyminen sosialismiin ei tule tapahtumaan vallankumouksen „viennin” tuloksena, vaan tuloksena sisäisten yhteiskunnallisten ristiriitojen lainmukaisesta ratkaisemisesta näiden maiden proletariaatin ja porvariston välillä työtätekevien joukkojen hyväksi.

Marxilainen dialektiikka vaatii, ettei tyydytä yleiseen ajatukseen ristiriidoista kehityksen liikkeellepanevana voimana, vaan että sitä sovelletaan konkreettisesti, luovalla tavalla ja nähdään yleisen lain vaikutuksen erilaisuudet kussakin ilmiössä, erilaisissa historiallisissa olosuhteissa. Kysymys ristiriitojen omalaatuisuudesta erilaisissa prosesseissa on vastakohtien ykseyden ja taistelun lain oleellinen puoli ja vaatii erikoista tarkastelua.

3. Erilisten ristiriitojen erikoisuudet

Vastakohtien ykseyden ja taistelun laki ilmenee, kuten jokainen laki, mitä erilaisimmissa prosesseissa, joiden kehitys tapahtuu omalaatuisesti, niiden luonnetta ja olemassaolon ehtoja vastaavasti. Kehittäen kaikin puolin vastakohtien ykseyden ja taistelun lain vaikutuksen dialektiikkaa Lenin kiinnitti erikoista huomiota tämän lain erilaisissa olosuhteissa ilmenemisen muotojen omalaatuisuuden erittelyyn. Leninin teokset ovat kirikkaana esimerkkinä siitä, miten on konkreettisesti sovellettava dialektiikan yleistä lakia kehityksen ristiriitaisuudesta. Lenin oli aina sitä mieltä, ettei saa rajoittua abstraktisiin järkeilyihin siitä, että tietyille ilmiöille ovat ristiriidat ominaisia, että se kehittyy ristiriidoissa. Hän aina korosti, että niitä tai näitä ongelmia ratkaistaessa, kun yleinen totuus on saatu selville, teoreettisen analyysin ja käytännöllisen suhtautumisen koko voima on suunnattava sen seikan selville saamiseen, miten tämä totuus kaiken kehityksen ristiriitaisuudesta esiintyy *tietyssä* konkreettisessa esineessä, *tietyssä* historiallisessa tilanteessa, *tietyssä* historiallisessa yhteydessä. Hän opetti näkemään, että yleinen muovautuu ja muuttaa väistämättömästi muotoaan objektiivisen maailman eri aloilla. Vastakohtaisten tendenssien kehitys ja taistelu luonnossa, missä sokeat alkuvoimat vaikuttavat, on toista kuin vastakohtien kehitys ja taistelu yhteiskunnassa, missä vaikuttavat tietoiset ja tarkoitusperiään tavoittelevat ihmiset, luokat ja puolueet. Kaikilla näillä objektiivisen maailman aloilla esiintyy puolestaan moninaisia prosesseja, joissa dialektiikan lakien vaikutus ilmenee eri tavoin. Erilainen on esimerkiksi ristiriitojen luonne ja eri tavoin tapahtuu vastakohtien „taistelu” fysikaalisissa ja kemiallisissa prosesseissa. Ei saa laittaa yhtäläisyysmerkkiä myöskään yhteiskunnallisten ristiriitojen välille, sillä eri yhteiskuntamuodostumat eroavat oleellisesti toisistaan. Omalaatuisesti tapahtuu vastakohtien taistelun prosessi ajattelussa, tieteessä ja taiteen kehityksessä.

Kirjoitusluonnoksessaan „Dialektiikasta” Lenin mainitsi joidakin erikoislaatuisia ristiriitoja, joita eri tieteet tutkivat:

„Matematiikassa + ja -. Differentiaali ja integraali.

Mekaniikassa vaikutus ja vastavaikutus.

Fysiikassa positiivinen ja negatiivinen sähkö.

**Kemiassa atomien yhdistyminen ja dissosiaatio.
Yhteiskuntatieteessä luokkataistelu.”**

Näihin erikoislaatuisiin ristiriitoihin voidaan lisätä useita toisia, esimerkiksi: assimilaatio ja dissimilaatio, perinnöllisyys ja muuttuvuus biologiassa, ärsytys ja esto fysiologiassa, analyyysi ja synteesi, induktio ja deduktio, aistiperäinen ja järkipäinen tieto-opissa ja logiikassa jne.

Epäorgaaniselle luonnolle ovat ominaisempia sellaiset ristiriitojen muodot kuin myönteisen ja kielteisen, vaikutuksen ja vastavaikutuksen, veto- ja työntövoiman ykseys. Siinä eivät ole juuri lainkaan sovellettavissa sellaiset ristiriitojen tunnusmerkit kuin vanha ja uusi, kuoleentuva ja syntyvä, ja sitäkin vähemmän sellaiset kuin vallankumouksellinen ja vanhoillinen, taantumuksellinen ja edistyksellinen.

Korkeammille materian liikunnan muodoille (orgaaniselle luonnolle, yhteiskuntaelämälle) ovat ominaisia ristiriidat vanhan ja uuden, kuoleentuvan ja syntyvän, vanhoillisen ja vallankumouksellisen jne. välillä tapahtuvan taistelun muodossa. Korkeammassakin liikunnan muodoissa esiintyy tietenkin alempien muotojen ristiriitoja. Orgaaninen elämä ei ole mahdollista ilman fysikaalis-kemiallisia prosesseja, joilla on omalaatuiset ristiriitansa. Mutta nämä ristiriidat eivät ole orgaanisen elämän kehitystä määrääviä pääristiriitoja, ne ovat tässä toisarvoisia, elämälle luonteenomaisten pääristiriitojen (aineenvaihdunnan, assimilaation ja dissimilaation, perinnöllisyyden ja muuttuvuuden jne.) alaisia. Yhteiskuntaelämää on aivan mahdotonta ymmärtää, jos siihen nähden yritetään soveltaa sellaisia epäorgaaniselle luonnolle ominaisia ristiriitoja kuin esimerkiksi veto- ja työntövoimaa.

Ristiriitojen luonne määrää niiden erikoiset ratkaisemistiet ja -tavat, esi- neiden erityiset kehityslait. Ottakaamme esimerkiksi veto- ja työntövoima, joiden vuorovaikutuksen puuttuessa fysikaaliset ilmiöt eivät ole mahdollisia. Sen vuoksi, että ne ovat vastakkaisia prosesseja, tapahtuu niiden välillä „taistelu”. Sanalla „taistelu” on tässä toisenlainen merkitys kuin yhteiskunnallisissa prosesseissa, mutta sittenkin veto- ja työntövoiman vuorovaikutuksen ydinkysymys on vastakkaisten, toisensa poissulkevien tendenssien yhteentörmäys, joka objektiivisesti suuntautuu niiden välisen ristiriidan voittamiseen, ratkaisemiseen. Kiinteässä kappaleessa saa vetovoima yliotteen, ja molekyylien välinen yhteys on kestävä. Mutta lämpö lisää kiinteän kappaleen molekyylien heilahtelua, niiden yhteys heikkenee ja kappale siirtyy kiinteästä tilasta neste-

mäiseen. Jatkuva kuumentaminen jouduttaa molekyylien liikuntaa, työntövoima kasvaa ja kappale siirtyy nestemäisestä tilasta kaasumaiseen. Vastakohtien „taistelu” päättyy tässä tapauksessa siten, että niiden keskinäissuhde muuttuu työntövoiman eduksi.

Noiden vastakohtien vuorovaikutus on ydinmuutosten perustana. Jotta atomien ytimiin sisältyvä valtava energiamäärä voitaisiin vapauttaa, on niihin vaikutettava „ydinammusten”, esimerkiksi alfa-hiukkasten avulla. Jos alfa-hiukkasella on atomia pommittaessa riittävästi energiaa niin sanotun „potentiaalisen vallin”, tässä tapauksessa työntövoiman ylittämiseen, niin se tunkeutuu atomin ytimeen ja aiheuttaa ytimen halkeamisen. Jotta alfa-hiukkanen pääsisi irti ytimestä, on sen voitettava sisältäpäin sama valli, mutta nyt jo vetovoima, joka vaikuttaa pienillä etäisyyksillä ytimen lähellä.

Aivan toinen luonne on vastakohtien vuorovaikutuksella orgaanisessa maailmassa. Kasvit ja eläimet mukautuvat olemassaolonsa muuttuviin ehtoihin, niille ilmestyy uusia ominaisuuksia, jotka joutuvat ristiriitaan vanhan perinnöllisyyden kanssa; muuttuvuuden ja perinnöllisyyden välillä tapahtuu „taistelu”, joka päättyy vanhan perinnöllisyyden muuttumiseen, uuden orgaanisen lajin syntyyn.

Erittäin tärkeää on ottaa huomioon vastakohtien taistelun omalaatuisuus yhteiskunnan kehityksessä. Siinä on ristiriitojen aiheuttajana yhteiskunnan perustan, aineellisen tuotannon kehitys. Tuotantotavan ristiriidat luokkayhteiskunnassa ilmenevät luokkataisteluna. Vastakohtien taistelu tässä yhteiskunnassa saa taloudellisen, poliittisen ja ideologisen taistelun muodon. Ideologinen taistelu ilmenee filosofisten, taloudellisten, poliittisten, oikeudellisten, uskonnollisten, eettisten jne. teoriain ja katsomusten taistelun muodossa. Millään luonnon alalla eivät ristiriidat esiinny niin moninaisessa muodossa.

Mutta kysymys ei ole vain siinä, että yhteiskunnalliset ristiriidat eroavat luonnon ristiriidoista. Jokaiselle yhteiskuntamuodostumalle ovat yleisten lakien ja ristiriitojen ohella ominaisia omat ristiriitansa ja siis myöskin omat erityiset kehityslakinsa. Yhteiskuntakehityksessä, varsinkin nykyaikana tapahtuvien maailmanhistoriallisten muutosten johdosta, on tärkeää erottaa toisistaan kaksi ristiriitojen lajia, *antagonistiset* ja *ei-antagonistiset*.

Kysymys antagonistisista ja ei-antagonistisista ristiriidoista on erikoisesti yhteiskunnallinen kysymys, vaikka jotakin näiden ristiriitojen tapaista voidaan havaita orgaanisessa luonnossakin. On esimerkiksi olemassa antagonismi, sovittamaton ristiriita eräiden mikroeliölajien välillä: jotkut mikrobit heikentävät tai

tappavat toisia (antibiootit). Tätä antagonismia käytetään lääketieteessä tautien parantamiseen. Erilaisten eläin- ja kasvilajien välillä on antagonismi, joka ilmenee siinä, että toiset eläimet ja kasvit tuhoavat tai alistavat toisia olemassaolon taistelussa. Vaikka jonkinlainen yhtäläisyys tuontapaisten ristiriitojen välillä luonnossa ja yhteiskunnassa on myönnettävä, olisi kuitenkin virheellistä samastaa niitä ja olla näkemättä niiden välistä oleellista eroa.

Yhteiskunnallisten ristiriitojen antagonistinen tai ei-antagonistinen luonne määräytyy yhteiskunnan rakenteen mukaan.

Antagonistiset ristiriidat ovat sellaisia vihollisuussuhteessa olevien yhteiskunnallisten voimien, etujen, tavoitteiden ja tendenssien sovittamattomia ristiriitoja, jotka johtuvat luokkien elinehtojen vastakkaisuudesta, noiden luokkien perusetujen vastakkaisuudesta ja joiden voittaminen tavallisesti toteutuu ankarassa luokkataistelussa. Esimerkkinä antagonistisista ristiriidoista on suhde tilanherrojen ja talonpoikien, porvariston ja proletariaatin, porvariston ja työtätekevän talonpoikaiston, siirtomaiden ja imperialististen maiden välillä. Antagonistisia ovat myös ristiriidat imperialististen valtioiden välillä niiden taistelussa maailman uudelleenjakamisesta, vaikutuspiireistä ja menekkimarkkinoista. Tästä näkyy, että antagonistiset ristiriidat ovat monenlaisia, mistä johtuen myös niiden kärkeyyden aste on erilainen. Antagonismi on voimakkainta ja syvintä riistäjien ja riistettyjen välillä, erittäinkin porvariston ja proletariaatin välillä.

Historia tarjoaa monia esimerkkejä siitä, että keskenään vihollisuussuhteessa olevat riistäjäluokat tai imperialistiset valtiot yhtyvät taistellakseen sorrettuja työtätekeviä luokkia vastaan. Sellaisissa tapauksissa jäivät niiden väliset kärkevätkin ristiriidat taka-alalle, ja etualalle työntyy erittäin voimakkaana riistäjien ja riistettävien välinen perusristiriita. Sattuu niinkin, että riistävät, mutta eivät vallassa olevat luokat ja työtätekevät luokat yhtyvät taistellakseen niitä kaikkia sortavaa, tietystä historian vaiheessa niiden yhteistä päivävihosta vastaan. Esimerkiksi vuoden 1789 porvarillisessa vallankumouksessa porvaristo ja työtätekevät luokat esiintyivät yhtenäisenä kolmantena säätyinä sekä maallisia että kirkollisia feodaaliherroja vastaan. Siirtomaakansojen nykyisissä kansallisissa vapausliikkeissä imperialismia vastaan kansallinen porvaristo tai sen erinäiset ryhmät esiintyvät usein yhdessä koko kansan kanssa. On aina otettava huomioon konkreettinen historiallinen tilanne ja nähtävä, mitkä ovat perusristiriitoja kussakin yhteiskunnallisen kehityksen vaiheessa.

Antagonististen ristiriitojen kehittymisen yleinen lainmukaisuus on niiden kasvu ja kärjistyminen, jotka johtavat vastakkaisen puolien ja tendenssien väliseen jyrkkään yhteentörmäykseen. Antagonistiset ristiriidat eivät tavallisesti ole taipuvaisia tasoittumaan ja lieventymään kehitysprosessissa, vaan ne päinvastoin syvenevät saaden yhä kärkevämpiä muotoja. Siitä johtuvat myös antagonististen ristiriitojen erikoislaatuiset ratkaisumuodot: mikäli on olemassa luokkia, jotka kaikin keinoin pitävät kiinni vanhasta, aikansa eläneestä ja vastustavat uuden yhteiskuntajärjestyksen voimaansaattamista, sikäli antagonistiset ristiriidat voitetaan kärkevän luokkataistelun tietä, yhteiskunnallisten vallankumousten tietä.

Ei-antagonistiset ristiriidat eivät, toisin kuin antagonistiset, ilmaise vihollisuussuhteessa olevien vastakohtien ristiriitoja, vaan sellaisten yhteiskunnallisten voimien ja tendenssien ristiriitoja, joilla näiden ristiriitojen ohella on yhteistä pää- ja perusasiassa. Sellaisia ovat esimerkiksi ristiriidat työväenluokan ja talonpoikaiston välillä, sosialistisen yhteiskunnan edistyneiden ja takapajuisten aineiden välillä. Kehityksen ristiriitojen ei-antagonistinen luonne on eräs sosialistisen yhteiskunnan tärkein erikoisuus, joka erottaa sen kaikista aikaisemmista luokkayhteiskunnista.

Tästä erikoisuudesta johtuvat ristiriitojen syntymisen ja voittamisen tietä tapahtuvan kehityksen yleisen dialektisen lain omalaatuiset ilmenemis- ja vaikutusmuodot.

Tärkeimpänä tämän lain vaikutuksen piirteenä sosialismin oloissa on pidettävä sitä, että ristiriidat esiintyvät täällä koko yhteiskunnan sosiaalisen, moraalisen ja poliittisen yhteyden pohjalla. Tämä yhteiskunnan taloudellisten, poliittisten ja ideologisten etujen ja tavoitteiden yhtenäisyys muodostaa ensiarvoisen tekijän, joka tekee mahdolliseksi ratkaista menestyksellisesti kaikki sosialistisen yhteiskunnan kehityksen kulussa syntyvät vaikeudet ja ristiriidat ilman niitä uhreja ja tuhoisia seurauksia, jotka ovat ominaisia porvarilliselle yhteiskunnalle. Edelleen, sosialistisen yhteiskunnan yhtenäisyyden ansiosta ei syntyvillä ristiriidoilla ole taipumusta kärjistymiseen, vihollisuusluontoisiksi polaariseksi vastakohtiksi muuttumiseen, vaan niillä on taipumus asteittaiseen lievenemiseen ja häviämiseen. Sillä tavoin esimerkiksi ratkaistaan työväenluokan ja talonpoikaiston

väliset sekä edistyneimpien ja takapajuisten ainesten väliset ja muut ristiriidat sosialistisessa yhteiskunnassa. Yhteiskunnan yhtenäisyys auttaa ratkaisemaan ristiriitoja, ja ristiriitojen ratkaiseminen lujittaa yhä enemmän koko yhteiskunnan yhtenäisyyttä.

Ei-antagonististen ristiriitojen ratkaisemisen yleinen lainmukaisuus ei tietenkään merkitse, etteivät nämä ristiriidat voi tilapäisesti kärjistyä konkreettisten syiden vaikutuksesta, esimerkiksi siinä tapauksessa, jos politiikka on väärää tai sen toteuttamisessa sattuu virheitä. Kuten tunnettua Lenin varoitti, että jos marxilainen puolue harjoittaisi väärää politiikkaa talonpoikaistoon nähden, niin se voisi johtaa jopa välien rikkoutumiseen työväenluokan ja talonpoikaiston kesken. Tämän vuoksi NKP on aina kiinnittänyt ja kiinnittää jatkuvasti erityistä huomiota työväenluokan ja talonpoikaiston liiton lujittamispolitiikkaan ja antoi päättävän vastaiskun trotskilaisille.

Ei-antagonistiset ristiriidat eivät sisällä objektiivisia syitä syvenemiseensä ja kärjistymiseensä; juuri se tarjoaa mahdollisuuden oikeaa politiikkaa harjoittamalla vähitellen voittaa tuollaiset ristiriidat. Tästä syystä sosialistisen yhteiskunnan johtavan voiman, kommunistisen puolueen toiminta kehityksessä ilmaantuvien ristiriitojen selvittämiseksi ja voittamiseksi ajoissa saa sosialismin oloissa valtavan suuren merkityksen.

Noudattamalla materialistisen dialektiikan metodia kommunistinen puolue huomaa sosialistisen yhteiskunnan kehityskulussa ilmaantuvat ristiriidat, järjestää kansan ja ohjaa sen ponnistukset niiden ratkaisemiseen. Puolue ei päästä ristiriitoja niiden kehityskulussa, kasvussa, kypsymisessä paisumaan vihollisuusluontoiseksi vastakkaisuudeksi, vaan valitsee hetken, jolloin ovat kypsyneet edellytykset niiden ratkaisemiselle. Tällöin on otettava huomioon, että tietoisien voiman vaikutusta ristiriitojen kehitys- ja ratkaisemisprosessiin ei ole käsitettävä subjektiivismin mielessä. Ennen kuin ilmaantuu objektiivinen mahdollisuus ristiriitojen ratkaisemiseen tarvitaan sosialisminkin vallitessa aikaa ja tiettyjä edellytyksiä ja keinoja ristiriitojen menestykselliselle voittamiselle. Tämän tilanteen koko omalautaisuus on siinä, että se ei ole enää vaistonvarainen, sokeana vaikuttava prosessi, vaan dialektinen prosessi, joka perusosaltaan on kommunistisen puolueen ja kansan valvonnassa.

Miten ei-antagonistiset ristiriidat eronnevatkin antagonistisista, nekin ratkaistaan taistelussa ja uuden taistelulla vanhaa vastaan, edistyneemmän ja edistyksellisen taistelulla aikansa elänyttä, vanhoillista, luutunutta, virkavaltaista ja takapajuista vastaan. Olisi karkea erehdys pitää ei-antagonististen ristiriitojen ratkaisemisen erikoisuuksia noiden ristiriitojen sovittamisena. Siinäkin tarvitaan välttämättömästi keskeytymätöntä taistelua ristiriitojen, kaiken sen aikansa eläneen, takapajuisen ja piintyneen voittamiseksi, mikä häiritsee uuden, edistyksellisen kehitystä.

Ei-antagonististen ristiriitojen olemuksen virheellinen käsitäminen ilmeni marxilaisvastaisessa kirjallisuuden ja taiteen „ristiriidattomuuden teoriassa”. Tuo teoria esitti asian niin, että kehitys sosialistisessa yhteiskunnassa tapahtuu muka sileästi ja tasaisesti, ilman taistelua ja yhteentörmäyksiä vanhan ja uuden välillä. Mainitun teorian kannattajat jättivät huomaamatta, että ellei uusi ja edistynein sosialistisessa yhteiskunnassa taistelisi aikansa elänyttä vastaan, niin ei olisi liikuntaa eteenpäin, vaan vallitsisi pysähdystila tai taantuminen.

Kaikenlaiset ristiriidat ratkaistaan ainoastaan taistelulla. Vain taistelun muodot vaihtelevat ristiriitojen luonteesta riippuen. Eräs niistä uusista taistelumuodoista, jotka ovat syntyneet sosialistisen yhteiskunnan rakennustyön erikoislaatuisten ristiriitojen pohjalla, on arvostelu ja itsearvostelu. Tällöin, kuten Lenin osoitti, arvostelun täytyy olla luonteeltaan myönteisen asiallista, käytännöllistä, sen on suuntauduttava ristiriitojen voittamiseen, epäkohtien ja virheiden poistamiseen. Kommunistinen puolue antaa erittäin suuren merkityksen arvostelulle ja itsearvostelulle uuden taistelukeinona vanhaa vastaan, sosialistisen yhteiskunnan kehityskulussa ilmaantuvien ristiriitojen selvittämisen ja ratkaisemiskeinona. Arvostelu ja itsearvostelu on eräs kansanjoukkojen tietoisesta aktiivisesta osallistumisesta muoto kommunistin rakennustyöhön, sosialistisen valtionsa hallitsemiseen.

Samoin sosialistisen yhteiskunnan kehittyminen kommunistiseksi tapahtuu ristiriitojen voittamisen pohjalla, vanhan kuoleutumisen ja uuden syntymisen tietä. Tämän prosessin omalaatuinen erikoisuus, erotukseksi kapitalismista sosialismiin siirtymisen kaudesta, on se, että siinä ei tapahdu enää luokkien välistä

taistelua, ei tarvitse voittaa riistäjäluokkien jätteiden raivoisaa vastarintaa. Kommunismin rakentaminen tapahtuu Neuvostoliitossa yhteiskunnan kaikkien kerrosten ennen tuntemattoman yhtenäisyyden oloissa. „Siksi on luonnollista”, puhui N. S. Hruštšev XXII edustajakokouksessa, „että kommunismia rakennetaan mitä demokraattisimmin menetelmin, siten, että yhteiskunnalliset suhteet täydellistyvät ja kehittyvät, vanhat elämänmuodot häviävät vähitellen ja uudet syntyvät, punoutuvat ja vaikuttavat toisiinsa.”¹

Eräät porvarilliset filosofit näkevät sosialistisen yhteiskunnan ristiriitojen erikoislaadun tunnustamisessa — dialektiikan pettämistä. Niinpä nykyajan ranskalaiset filosofit Merleau-Ponty, Jean Hyppolite ja muut selittävät, että toisiaan vastaan taistelevien yhteiskunnallisten voimien, luokkien välinen antagonismi on hävittämätön, ikuinen ja että siinä muka on dialektiikan ydin. He tekevät tietyn historiallisen kauden ristiriidoista, antagonistisen yhteiskunnan ristiriidoista absoluutin jättäen huomiotta sen, että vastakohtien taistelun pohjalla tapahtuvan kehityksen yleisen lain vaikutuksen luonne muuttuu uusissa historiallisissa olosuhteissa. Tuollaista „dialektiikkaa” ovat eräät uushegeliläiset nimittäneet „traagiseksi”, koska siitä seuraa luokkayhteentörmäysten, sotien jne. väistämättömyys ja ikuisuus. „Traaginen dialektiikka” on itse asiassa menetelmä, jolla yritetään todistaa kapitalismin ja sen antagonististen ristiriitojen pysyvä luonne. Mutta kommunismin voitto merkitsee niiden ristiriitojen täydellistä häviämistä.

Kommunistisen rakennustyön kokemus Neuvostoliitossa on tuonut esiin vanhalta, antagonistiselta yhteiskunnalta perinnöksi jääneiden ja vuosisatojen aikana päällekkäin kerrostuneiden ristiriitojen sellaisen ratkaisemuodon kuin vastakohtaisuuden asteittainen muuttaminen eroksi ja sitten myös entisen vastakohtaisuuden kaikenlaisten jäänteiden hävittäminen. Sitä tietä on voitettu esimerkiksi entinen vastakohtaisuus kaupungin ja maaseudun sekä ruumiillisen työn ja henkisen työn välillä.

Ristiriitojen välinen ero ei ole vain siinä, että eri tyyppin tai lajin ristiriidoilla on erilainen luonne ja siitä johtuen myös erilaiset ratkaisutiet ja -tavat. Tärkeää on myös erottaa ristiriitojen

¹ Tie kommunismiin, s. 199.

mutkikkaassa punoutumassa perusristiriidat ja johdannaiset ristiriidat, pääristiriidat ja toisarvoiset ristiriidat. Jokaiseen yksinkertaiseen esineeseen, ja sitäkin suuremmalla syyllä mutkikkaihin ilmiöihin ja prosesseihin sisältyy monia ristiriitoja, jotka ovat mitä erilaisimmissa ristiriitaisissa yhteyksissä ja suhteissa toisiin ilmiöihin ja prosesseihin. Tästä syystä on hyvin tärkeää — ja tämä koskee erityisesti yhteiskuntaelämää, yhteiskuntaluokkien ja puolueiden strategiaa ja taistelutaktiikkaa — ettei sekoiteta toisiinsa perusristiriitoja ja johdannaisia ristiriitoja, pääristiriitoja ja toisarvoisia ristiriitoja, vaan nähdään niiden välinen ero, otetaan erikseen juuri ne ristiriidat, jotka kyseisellä historian hetkellä esittävät ratkaisevaa osaa, ja vastaavasti järjestetään käytännöllinen toiminta.

Perusristiriita on sellainen, joka määrää tai sisältää itsessään johdannaiset ristiriidat. Esimerkiksi kapitalistisen tuotantotavan perusristiriita on ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistuksen yksityiskapitalistisen luonteen välillä. Se määrää kaikki muut ristiriidat, jotka ovat johdannaisia perusristiriidasta. Niinpä porvarillisessa yhteiskunnassa ilmenevä ristiriita tuotannon kasvun ja laajojen väestöjoukkojen jälkeenjäävän ostokyvyn välillä on perusristiriidasta johtuva ristiriita, se esiintyy kapitalismin perusristiriidan ilmenemis-
muotona.

Maailman nykyisen yhteiskuntakehityksen perusristiriita on ristiriita kahden yhteiskunta- ja talousjärjestelmän, sosialismin ja kapitalismin välillä. Tämän perusristiriidan ulkopuolella on mahdotonta käsittää nykyisen maailman kehityksen muita ristiriitoja, nykyajan monia kansainvälisiä ongelmia.

Pääristiriitojen ja toisarvoisten ristiriitojen toisistaan erottaminen on tärkeää kehitysprosessin eri vaiheiden ja jaksojen oikealle luonnehtimiselle. Kehityksen muuttuvista objektiivisista tarpeista ja vaihtelevasta tilanteesta riippuen voi etualalle tönnyä milloin tämä, milloin tuo ristiriita pääristiriitana. Se, mikä jossain oloissa esiintyy pääristiriitana, muuttuu toisissa oloissa toisarvoiseksi ja päinvastoin. Esimerkiksi neuvostovallan olemassaolon ensimmäisellä kaudella pääristiriita oli ristiriita maailman edistyksellisimmän valtiovallan ja takapajuksen teknillis-taloudellisen perustan, ensi sijassa raskaan teollisuuden heikon kehityksen välillä. Kun tämä ristiriita saatiin

ratkaistuksi, tuli seuraavalla kaudella pääristiriidaksi ristiriita edistyneen sosialistisen teollisuuden ja takapajuksen, moniksi miljooniksi pikkutalouksiksi pirstoutuneen maanviljelyn välillä. Tämäkin ristiriita ratkaistiin menestyksellisesti.

Nykyisissä kansainvälisissä oloissa saa uuden maailmansodan estäminen ratkaisevan merkityksen. Eräs nykyajan pääristiriidoista on ristiriita uuden sodan sytyttämiseen pyrkivien taantumuksellisimpien imperialistiipiirien ja sen ehkäisemistä itselleen elintärkeänä pitävän ihmiskunnan valtaenemmistön välillä. Sen vuoksi tärkeimpiä tehtäviä nykyajan kansainvälisissä oloissa on kaikkien niiden voimien yhdistäminen, joiden etu vaatii taistelua pysyvän rauhan puolesta.

Pääristiriitojen ja toisarvoisten ristiriitojen huomioon ottaminen tekee kommunistisille puolueille mahdolliseksi määritellä työväenluokan tehtävät ja esittää oikeita taistelutunnuksia, jotka nostattavat joukkoja lopullista päämäärää lähemmäksi vievien, ajankohtaisten tehtävien ratkaisemiseen. Juuri tämän vuoksi Lenin nimitti dialektiikkaa marxilaisuuden sieluksi.

Lenin opetti, että todellinen dialektikko on vain se, joka pystyy jokaisessa kehitysvaiheessa erottamaan tehtävien yhteisestä joukosta vuorossa olevan, *ratkaisevan renkaan*, johon tarttumalla voidaan vetää muiden tehtävien koko ketju. Pääristiriitojen ja toisarvoisten ristiriitojen toisistaan erottaminen, taito nähdä uusien ristiriitojen karttumisprosessi, pääristiriitojen muuttuminen toisarvoisiksi ja päinvastoin suo mahdollisuuden tarttua ratkaisevaan renkaaseen kulloinkin vallitsevissa konkreettisissa olosuhteissa.

4. Sisältö ja muoto sekä niiden välisten ristiriitojen ilmaantuminen ja ratkaiseminen

Eräs vastakohtien taistelun kautta tapahtuvan kehityksen oleellisimpia ja yleisimpiä ilmauksia on esineiden sisällön ja muodon välisten ristiriitojen synty, kehitys ja niiden voittaminen. Luetellessaan dialektiikan aineksia Lenin kirjoittaa „Filosofian vihkoissa”: „sisällön taistelu muotoa vastaan ja päinvastoin. Muodon hylkääminen, sisällön muuttaminen”¹.

¹ В. И. Ленин, Философские тетради, стр. 193.

Sisällön ja *muodon* kategorioilla, yleiskäsitteillä on tärkeä merkitys kehitysprosessien ymmärtämiselle. Jokaisella esineellä on oma sisältönsä ja oma muotonsa, jotka voidaan ymmärtää vain kiinteässä yhteydessä toisiinsa. *Sisältö* on esineen perusta, sen pääasiallinen puoli, joka ilmaisee sen olemuksen ja ilmenee sen kaikissa aineksissa. Esimerkiksi tuotantotavan sisältönä ovat sen tuotantovoimat, jotka määräävät tuotantosuhteet omana yhteiskunnallisena muotonaan. Kaunokirjallisen teoksen sisällön muodostavat sen ideat, jotka heijastavat jotakin todellisuuden puolta, ihmisten elämää; tämä sisältö esiintyy kauttaaltaan koko teoksessa: sen aiheessa, juonessa, henkilöhahmoissa, kielessä jne.

Sisältöä ei ole ilman muotoa. *Muoto* on sisällön olotapa, sen sisäinen järjestys, rakenne, joka tekee mahdolliseksi sisällön olemassaolon. Elimistöä ei voi olla olemassa tietyn muotorakenteen ulkopuolella. Parhainkaan idea ei sinänsä vielä tuota taiteesta, jos sitä ei ole ilmaistu taiteellisessa muodossa, taiteellisissa hahmoissa ja jos teos ei tuota esteettistä nautintoa. Tuotantovoimat eivät voi olla olemassa ilman tiettyjä tuotantosuhteita, jotka ovat niiden kehitysmuoto.

Esineen *sisäistä* muotoa ei ole sekoitettava sen *ulkoiseen* muotoon. Runoelmalle tai romaanille on niiden kirjapainotaidollinen asu (kirjan koko, nahkai-pahvikannet, pieni tai suuri kirjasinlaji jne.) *ulkoinen* muoto, jolla ei ole merkitystä kaunokirjallisen teoksen sisällölle. Mutta taiteelliset hahmot, kieli, aihe, rakenne jne. on se sisäinen muoto, joka ilmentää aatteellista sisältöä ja jota ei ole ilman sisältöä. Esineen muoto on siis sen olomuoto.

Samoin kuin muutkaan dialektiikan yleiskäsitteet eivät sisältö ja muoto ole mitään jähmettynyttä tai luutunutta. Ne voivat muuttua toisikseen. Niiden välillä ei ole ehdotonta rajaa; se mikä toisissa yhteyksissä ja suhteissa on sisältöä, tulee toisissa yhteyksissä ja suhteissa muodoksi. Esimerkiksi tuotantosuhteet ovat tuotantovoimiin nähden muotoa, mutta suhteessaan synnyttämänsä poliittiseen päällysrakenteeseen, oikeuteen ja ideologisiin muotoihin tuotantosuhteet esiintyvät näiden sisältönä. Taiteelliset hahmot, kieli ja runollinen poljento ovat kaunokirjallisen teoksen muotoa, mutta ne voivat olla tieteellisen tutkimuksen kohteena, sisältönä.

Muodon ja sisällön välillä vallitsevat monisäikeiset dialektiset keskinäissuhteet. Kuten olemme nähneet, niiden välinen

yhteys on ennen kaikkea siinä, että ne ovat ykseydessä: toista ei ole ilman toista, jokaisessa esineessä ja jokaisessa prosessissa on aina sisältö ja muoto. Mutta sisältö on tässä ykseydessä pääasiallinen ja määräävä puoli. Sisältö määrää muodon, se synnyttää oman muotonsa, muoto riippuu sisällöstä. Muoto ei ole mielivaltainen, se on tietyn sisällön muoto. Ja vaikka itse sisältö lakkaa olemasta tiettyinä sisältönä saamatta tiettyä muotoa, se on kuitenkin niiden välisen vuorovaikutuksen perusta. Se tärkeä osa, jota muoto esittää, määräytyy esineiden sisällön vaatimusten mukaisesti. Sisällöltään traagista ideaa ei esimerkiksi voida ilmaista huvinäytelmän muodossa eikä päinvastoin koomista ideaa tragedian muodossa. Kapitalismin talousjärjestelmä edellyttää vastaavaa päällysrakennelmaa, joka eroaa perinpohjin sosialistisen yhteiskunnan päällysrakennelmasta, sillä tämä on aivan toisenlaisen sisällön, sosialismin talousjärjestelmän muoto.

Sisällöstään riippuvaisena muoto ei ole passiivinen. Se vaikuttaa aktiivisesti sisältöön, ja sen osuus kehityksessä on hyvin suuri. Muoto voi esittää kahdenlaista osaa: se voi edistää esineen kehitystä ja päinvastoin jarruttaa tätä kehitystä. Tämä voi näyttää oudolta. Jos muoto on ykseydessä oman sisältönsä kanssa ja riippuu tästä sisällöstä ollen sen olotapa, niin kuinka se voi haitata sisältöä, estää sen kehitystä? Tuo vastaväite ei ole kuitenkaan kestävä, sillä se ottaa huomioon vain yhden puolen sisällön ja muodon keskinäisyydestä, niiden ykseyden. Mutta todellisuudessa se ei ole kuollutta, vaan dialektista ykseyttä, ts. vastakohtien ykseyttä. Niin kiinteässä yhteydessä kuin esineiden sisältö ja muoto toisiinsa ovatkin, ne ovat olemukseltaan erilaisia, edustavat esineiden eri puolia. Niiden välillä vallitsevasta erilaisuudesta johtuvat näiden kahden puolen erilaiset ominaisuudet ja tendenssit esineiden kehitysprosessissa. Esineiden muutos, kehitys alkaa aina niiden sisällön, niiden pääasiallisen puolen, esineiden perustan muuttumisesta. Sisältö on muotoon verraten liikkuvampi ja muuttuvampi aines. Muoto on pysyvämpi, vähemmän liikkuva. Ollen sisällöstä riippuva, muoto muuttuu sisällön muuttumisen pohjalla, mutta sen suurempi kestävyys johtaa ristiriitaan. Samaan aikaan kuin sisältö keskeytymättä muuttuu on muoto jonkin aikaa kokematta perinpohjaisia muutoksia. Muodon kestävyyttä ei ole käsitettävä niin, että

se on aivan liikkumaton. Silloinkin kun se kokonaisuudessaan pysyy toistaiseksi samana, voivat sen jotkut ominaisuudet ja ainekset muuttua. Täten se on vain suhteellisesti kestävä verrattuna keskeytymättä muuttuvaan sisältöön. Tämän kehitysprosessin sisällön ja muodon erilaisuuden ja erilaisten tendenssien huomioon ottaminen tekee mahdolliseksi ymmärtää sisällön ja muodon välisen dialektisen keskinäissuhteen sekä muodon esittämän kaksinaisen osan.

Esineiden ja ilmiöiden sisällön ja muodon vuorovaikutus kulkee erilaisten vaiheiden kautta. Olisi erehdys luulla, että muodon suhteellinen kestävyys on aina ja kaikissa olosuhteissa vanhoillista. Prosessin alussa muoto vastaa sisältöään ja myötävaikuttaa sisällön kehitykseen. Kausina, jolloin muoto vastaa sisältöä, on sen ominaisluonne ja kestävyys kehitystä eteenpäin vievä voima. Jos muoto muuttuisi silmänräpäyksessä, ei se voisi täyttää tätä tehtävää. Esimerkiksi uudet tuotantosuhteet muotona, joka vastaa sisältöään, tuotantovoimia, pysyvät pitkän ajan kestävinä ja edistävät yhteiskunnan tuotantovoimien kehitystä. Mutta sitä mukaa kuin sisältö muuttuu, ilmaantuu sen ja muodon välille ristiriita, joka kasvaa. Niin kauan kuin nämä muutokset ovat vähäisiä, myötävaikuttaa muoto edelleenkin esineen kehitykseen. Ristiriidan karttuminen johtaa siihen, että muoto lakkaa vastaamasta sisältöä ja muuttuu kehitystekijästä jatkuvaa kehitystä jarruttavaksi tekijäksi. Tässä kehitysvaiheessa muodon kestävyydestä tulee vanhoillinen aines. Kuten Marx kirjoitti, tuotantosuhteet muuttuvat tietyssä vaiheessa tuotantovoimien kehityksen muodosta niiden kahleiksi. Sama seikka voidaan havaita muissakin esimerkeissä. Tunnettua on, että kommunistinen puolue tekee aika ajoin muutoksia sääntöihinsä, joissa sen toiminnan organisaatiomuodot on määritelty. Uusi sisältö, puolueen ratkaistavaksi nousevat uudet tehtävät joutuvat ristiriitaan joidenkin vanhentuneiden organisaatiomuotojen kanssa, jotka toisissa olosuhteissa ovat esittäneet myönteistä osaa. Niinpä NKP:n XXII edustajakokous vahvisti puolueen uudet säännöt, jotka määrittelevät kommunistisen yhteiskunnan rakentamisen tehtäviä vastaavat puolueen järjestörakenteen ja toimintamuodot.

Ristiriita uuden sisällön ja vanhan muodon välillä aiheuttaa niiden välillä taistelua, joka on vastakohtien taistelun lain

vaikutuksen tärkeimpiä ilmauksia luonnossa, yhteiskunnassa ja ajattelussa. Tämä taistelu ei lakkaa ennen kuin vanha muoto tulee korvatuksi uudella, muuttunutta sisältöä vastaavalla muodolla. Tällä taistelulla on usein hyvin sitkeä ja pitkälinen luonne. Kun muoto ei putoa automaattisesti pois uuden sisällön ilmaantuessa, vaan on suhteellisesti itsenäinen, joten vanha muoto voi vielä säilyä pitkähkön ajan muuttuneesta sisällöstä huolimatta, on sillä suuri jatkuvuuden voima ja se vastustaa muutosta. Esimerkiksi antagonistisessa yhteiskunnassa ovat aikansa eläneiden muotojen takana luokat, puolueet ja ryhmät, joiden etu vaatii näiden muotojen säilyttämistä ja jotka puolustavat niitä. Mutta niin kovaa kuin vanhan, aikansa eläneen muodon vastarinta lieneekin, sen on sisällön kehittyessä välttämättä ja väistämättä luovutettava paikkansa uudelle muodolle. Siitä syystä on taistelu vanhan muodon ja uuden sisällön välillä kehityksen lähde. Se edistää vanhan vaihtumista uuteen sekä ikuista liikuntaa ja uudistumista. Muodon ja sisällön kehityksen dialektiikan merkityksen ilmaisi suuri venäläinen vallankumouksellinen demokraatti N. G. Tšernyševski erittäin hyvin sanoessaan:

„Ikuinen muotojen vaihdos, tietyn sisällön tai pyrkimyksen synnyttämän muodon ikuinen hylkääminen saman pyrkimyksen voimistumisen ja saman sisällön korkeamman kehityksen seurauksena — ken on ymmärtänyt tämän suuren, ikuisen, kaikkialla vaikuttavan lain, ken on oppinut soveltamaan sitä kaikenlaisiin ilmiöihin — oi, kuinka levollisesti hän ottaakaan vastaan mahdollisuudet, jotka toisia tyrmistyttävät... hän ei sureksi mitään mikä on aikansa elänyttä, vaan sanoo: 'tulokoon mikä on tullakseen, mutta loppujen lopuksi meidänkin kadullamme juhliitaan!' ”¹

Tšernyševski teki oikeita vallankumouksellisia johtopäätöksiä ilmiöiden sisällön ja muodon kehityksen dialektiikasta. Yhteiskuntaelämä raivaa vastustamattomassa etenemisessään tieltään kaikki aikansa eläneet ja esteiksi käyneet muodot, korvaten ne uusilla, edistyksellisemmillä.

Muodon ja sisällön vastaavuutta ei ole kuitenkaan ymmärrettävä niin, että sisältö voi ehdottomasti ilmetä vain jossakin

¹ Н. Г. Чернышевский, Избранные философские сочинения, т. II, 1950, стр. 492.

yhdessä muodossa. Yhtä ja samaa sisältöä voivat vastata monet muodot. Tunnettua on, että porvariston diktatuuri esiintyy sekä parlamentaarisen tasavallan että perustuslaillisen monarkian ja fasistisen terroristisen diktatuurin muodossa. Taittuessaan kuin prismassa eri maiden konkreettisten historiallisten kehitysehtojen läpi yksi ja sama sisältö saa erilaisia muotoja.

Jos ei ymmärretä sisällön ja muodon dialektiikkaa, johtaa se toisaalta sellaiseen vaaraan, että vanhaa muotoa pidetään absoluuttisena, ehdottomana, ja se synnyttää pelkoa totunnaisten muotojen hylkäämistä kohtaan, vaikka ne jo jarruttavat kehitystä. Kommunistinen puolue noudattaa käytännöllisessä toiminnassaan Leninin ohjetta, että kaikenlainen kehityksessä tapahtuva murros „johtaa kiertämättä vanhan muodon ja uuden sisällön väliseen epäsuhteeseen”¹. Kommunistinen puolue vastustaa kaikenlaista kangistuneisuutta, pelkoa ja haluttomuutta vanhentuneiden muotojen muuttamiseen yhteiskunnan taloudellisessa, poliittisessa ja henkisessä elämässä, pyrkii sellaisiin muotoihin, jotka parhaiten jouduttavat etenemistä. Olisi toisaalta virhe suhtautua nihilistisesti kaikenlaiseen vanhaan muotoon vain sen perusteella, että se on vanha. Uusi sisältö ei vaadi aina uutta muotoa. Se voi käyttää vanhaakin muotoa soveltaen sen omiin tarpeisiinsa. Vanhojen muotojen joukossa on sellaisiakin, jotka muuttuneissakin oloissa voivat vielä palvella uutta sisältöä. Kommunistinen puolue ottaa tämän huomioon toiminnassaan. Niinpä se murskatessaan tilanherrojen ja porvariston vanhan valtiokoneiston säilytti monia muodoltaan vanhoja entisen järjestelmän laitoksia — pankit, postin jne., valaen niihin uuden, sosialistisen sisällön.

Sisällön ja muodon keskinäisyyden väärä käsittäminen voi johtaa kokonaisuuden jommankumman puolen liialliseen paisuttamiseen, luonnottomaan korostamiseen. Niinpä sellaisen luonnottoman ilmiön kuin *formalismin* ydin on siinä, että muodosta tehdään absoluutti ja väheksytään asian olemusta, sen sisältöä.

Muodon osuuden liioitteleminen taiteessa johtaa formalismiin, taiteen suuren yhteiskunnallisen tarkoituksen vääristämiseen. Taiteellinen muoto ei ole itsetarkoitus. Sitäpaitsi se voi olla täydellinen vain sillä ehdolla, että se palvelee sisältöä ja ilmaisee tärkeitä yhteiskunnallisia aatteita.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 21. osa, s. 427.

Se, ettei oteta huomioon taiteellista muotoa, johtaa taiteen tehon ja sen yhteiskunnallisen merkityksen vähentymiseen. Eräät revisionistishenkiset ainekset, jotka joissakin kansandemokratian maissa esiintyivät sosialistista realismia vastaan, julistivat, ettei muoto, vaan sisältö ratkaise sen, onko taideteos realistinen. Tuollaisella sisällön ja muodon vastakkain asettamisella ja väljinpitämättömällä suhtautumisella elämän kuvaamisen realistiseen taiteelliseen muotoon ei ole mitään yhteistä marxilaisuuden kanssa. Normaallille ihmiselle, jolla on terve taidemaku, ovat vieraita sekä abstraktionismi että muut nykyajan porvarillisessa taiteessa esiintyvät konstitit juuri siitä syystä, että ne kieltävät todellisuuden kuvaamisen realistisen muodon. Ilman realistista taiteellista muotoa ei voi olla sisällöltään realistista taidettaakaan.

Neuvostoliiton kommunistinen puolue antaa toiminnassaan erittäin suuren merkityksen organisaatiomuotojen, johtamismuotojen ja -menetelmien oikea-aikaiselle muuttamiselle, niiden saattamiselle vastaamaan kommunistisen rakennustyön uusia tarpeita. Sitä todistavat puolueen toimeenpanemat muutokset teollisuuden ja maatalouden johtamismuodoissa ja -menetelmissä, Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen suunnittelu- ja järjestelmän parantaminen, entistä laajempien mahdollisuuksien turvaaminen liittotasavalloille talous- ja kulttuurirakennustyön kysymysten itsenäiseen ratkaisemiseen. Yhteiskuntaelämän muotojen ja tuotannon järjestelymuotojen kehittämisen on mitä tärkein merkitys, sillä ilman sitä ei ole mahdollista sisällönkään menestyksellinen kehittäminen, ts. kommunistisen yhteiskunnan jatkuvan rakennustyön tehtävien ratkaiseminen.

Mitä erilaisimmilla käytännöllisen toiminnan aloilla on siis otettava huomioon sisällön ja muodon dialektiikka ja löydettävä niiden oikea keskinäissuhde.

Vastakohtien ykseyden ja taistelun lain tarkasteleminen selittää, miksi Lenin antoi sille niin suuren arvon marxilaisessa dialektiikassa määritellen opin ristiriidoista dialektiikan „ytimeksi”, „olemuksiksi”. Ristiriidat, niiden ratkaiseminen on kehityksen todellinen liikkeellepaneva voima, joka on määrällisten muutosten laadulliseksi muuttumisen perusta, vanhasta uuteen tilaan tapahtuvien harppausten, kaiken olemassaolevan ikuisen, keskeytymättömän liikunnan perusta. Syyn ja seurauksen, mahdollisen ja todellisen, yksityisen ja yleisen, sisällön ja muodon, välttämättömyyden ja sattuman ym. kategorioiden

keskinäisellä yhteydellä ja keskinäisellä vuorovaikutuksella on tuo sama perusta, sillä yksikään niistä ei voi olla ajateltavissa ilman vastakohtaansa, ilman muuttumista toisekseen. Juuri sen vuoksi todella tieteellisen ja vallankumouksellisen marxilaisen todellisuuteen suhtautumisen oleellisena ominaisuutena on se, että ristiriidat, niiden kehitystendenssit ja niiden ratkaisukeinot ja -tiet analysoidaan rohkeasti.